

AGENDA ANTICORUPȚIE A BUSINESSULUI DIN REPUBLICA MOLDOVA

2017–2018

și

RAPORTUL ANALITIC
COMBATEREA CORUPȚIEI:
Ce poate face businessul?

AGENDA ANTICORUPȚIE A BUSINESSULUI DIN REPUBLICA MOLDOVA

2017 – 2018

ȘI

RAPORTUL ANALITIC COMBATEREA CORUPȚIEI: *Ce poate face businessul?*

This report was developed with support from the Center for International Private Enterprise (CIPE). The views expressed in this document may not necessarily reflect the views of CIPE. CIPE strengthens democracy around the globe through private enterprise and market-oriented reform. CIPE is one of the four core institutes of the National Endowment for Democracy and an affiliate of the U.S. Chamber of Commerce. Since 1983, CIPE has worked with business leaders, policymakers, and journalists to build the civic institutions vital to a democratic society.

www.viitorul.org

Opiniile exprimate aparțin autorilor. Administrația IDIS „Viitorul” și Consiliul Administrativ al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” nu poartă răspundere pentru estimările și opiniile prezentate în cadrul acestei publicații.

Pentru alte detalii, vă rugăm să contactați responsabilul pe presă, Victor URSU la următoarea adresă: ursu.victoor@gmail.com sau la numărul de telefon **069017396**.

Adresa de contact:

Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2005, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui Studiu trebuie să conțină referință la IDIS „Viitorul”.

CUPRINS

Glosar	4
Scopul Agendei anticorupție a businessului și raportului analitic.....	6
I. Agenda anticorupție a businessului din Republica Moldova 2017–2018.....	7
II. Rezumatul sondajului, focus-grupurilor și întâlnirilor cu oamenii de afaceri în identificarea riscurilor de corupție	20
III. Principii și standarde anticorupție în sectorul privat	23
1. Conformarea și respectarea normelor anticorupție în sectorul privat (Business compliance și anti-corruption compliance).....	23
1.1. Cadrul internațional și național anticorupție	23
1.2. Practici interzise	26
2. Avantajele respectării normelor de conformare anticorupție pentru întreprinderile mici și mijlocii.....	27
IV. Instrumente și proceduri anticorupție în sectorul privat	30
1. Planificarea și implementarea unui program de conformitate.....	30
1.1. Evaluarea riscului.....	30
1.2. Standarde de conduită / politici și proceduri.....	31
1.2.1. Guvernanța corporativă.....	32
1.2.2. Codul de conduită	32
1.3. Supravegherea / controlul conformității, angajamentul și resursele	38
1.4. Educație și instruire / formare profesională	39
1.5. Monitorizarea și auditul.....	40
1.6. Raportarea și investigarea	41
1.7. Punerea în aplicare, disciplina și stimulente.....	43
1.8. Răspuns / reacție, prevenire și îmbunătățire	44
2. Sistemul de Management Anti-mită ISO 37001	44
V. Dezvoltarea unui sistem comun de protecție în sectorul privat	46
1. Acțiune colectivă – crearea alianțelor împotriva corupției	46
2. Rolul asociațiilor de afaceri, camerelor de comerț și industrie, organizațiilor neguvernamentale și companiilor mari în impulsivarea inițiativelor anticorupție.....	47

GLOSAR

Corupție

Folosirea abuzivă a puterii încredințate, fie în sectorul public, fie în cel privat, în scopul satisfacerii unor interese personale sau de grup.

Transparency International

Faptul de a solicita, de a oferi, de a da sau de a accepta, direct ori indirect, un comision ilicit sau un alt avantaj necuvenit ori promisiunea unui astfel de avantaj necuvenit care afectează exercițiul normal al unei funcțiuni sau comportamentul cerut beneficiarului comisionului ilicit sau avantajului necuvenit ori promisiunii unui astfel de avantaj necuvenit.

Consiliul Europei

Se consideră infracțiuni actele săvârșite cu intenție în cadrul activităților economice, financiare sau comerciale, prin următoarele forme:

- a) faptul de a promite, de a oferi ori de a da, direct sau indirect, un folos necuvenit oricărei persoane care conduce o entitate din sectorul privat ori care lucrează pentru o asemenea entitate, orice calitate ar avea, pentru sine sau pentru un altul, în scopul de a îndeplini ori de a se abține de la îndeplinirea unui act, cu încălcarea obligațiilor sale;
- b) faptul oricărei persoane care conduce o entitate a sectorului privat sau care lucrează pentru o astfel de entitate, orice funcție ar avea, de a solicita ori de a accepta, direct sau indirect, un folos necuvenit, pentru sine ori pentru altul, cu scopul de a îndeplini sau de a se abține să îndeplinească un act, cu încălcarea obligațiilor sale.

Organizația Națiunilor Unite

Mita

Oferirea, promiterea, darea, acceptarea sau solicitarea unui avantaj ca stimulent pentru o acțiune care este ilegală sau o încălcare a încrederii.

Transparency International

Oferirea, promiterea, acordarea sau acceptarea oricăror avantaje pecuniare sau de altă natură necuvenite către sau prin:- funcționar public, la nivel național, local sau internațional;- un partid politic, un funcționar de partid sau un candidat; și- director, ofițer, angajat sau agent al unei întreprinderi private - pentru a obține sau a păstra o afacere sau un alt avantaj necorespunzător.

Camera Internațională de Comerț

Situația când orice persoană intenționează să ofere, promite sau să dea în mod intenționat orice avantaj pecuniar sau alte avantaje necuvenite, direct sau prin intermediari, către un funcționar public străin, pentru acel funcționar sau pentru o terță parte, pentru ca oficialul să se abțină de la acțiunea în legătură cu îndeplinirea atribuțiilor oficiale, pentru a obține sau să-și păstreze afacerile sau alte avantaje nepotrivite în desfășurarea afacerilor internaționale.

Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE)

Conflictele de interes

Situația când interesele private ale unei persoane sau ale rudelor sale apropiate, ale prietenilor sau ale contactelor de afaceri diferă de cele ale întreprinderii sau ale organizației căreia îi aparține.

Camera Internațională de Comerț

Conformitatea

Este un concept larg care, în contextul afacerilor, se referă la respectarea diverselor legi, reglementări, reguli și standarde naționale și internaționale într-o serie de domenii-cheie, inclusiv anticorupție.

Conformarea anticorupție

Respectarea normelor anticorupție, prin transpunerea în practică a standardelor și principiilor internaționale anticorupție, precum și a legislației naționale anticorupție.

Risc de corupție

Orice proces sau scenariu în care poate apărea oportunitatea de corupție

Guvernanța corporativă

Un complex de standarde de conduită, politici și proceduri, prin care o companie este administrată și controlată, asigurându-se eficacitatea activităților companiei și protejarea intereselor proprietarilor, precum și a altor părți interesate.

SCOPUL AGENDEI ANTICORUPȚIE A BUSINESSULUI ȘI RAPORTULUI ANALITIC

Fenomenul corupției afectează sectorul privat din Republica Moldova. Deși, adesea, acesta este perceput ca un participant la corupție, marea majoritate a întreprinderilor sînt în primul rînd victime ale corupției. Combaterea acesteia reprezintă o sarcină dificilă, în special pentru companiile mici și mijlocii cu resurse limitate. În pofida acestui fapt, participarea sectorului privat în lupta împotriva corupției este cheia succesului. Companiile au motive întemeiate să-și asume un angajament clar față de integritate și să devină parte a soluției în lupta împotriva corupției,

IDIS „Viitorul”, împreună cu Agenda Națională de Business, în parteneriat cu Camera de Comerț și Industrie și cu sprijin din partea CIPE (Center for International Private Enterprise), au analizat și au construit soluții pentru combaterea fenomenului corupției în Republica Moldova și pentru adoptarea standardelor de guvernare corporativă.

În perioada aprilie – iunie 2017 a fost efectuat un sondaj (acesta poate fi găsit pe www.viitorul.org sau www.anb.viitorul.org), cu participarea a 511 companii mici și mijlocii, 3 focus – grupuri în nord, sud și centru, cu participarea 70 de companii, precum și 9 interviuri în profunzime cu 9 agenți economici, pentru a radiografa situația la moment, tendințele în ce privește fenomenul corupției și impactul acestuia asupra mediului de afaceri din Republica Moldova. Rezultatele sondajului și relațiilor agenților economici au fost aduse la cunoștința publicului în cadrul unei conferințe desfășurate la 28.06.17, fiind constatat un nivel înalt al corupției în Republica Moldova. Practicile de corupție împiedică desfășurarea afacerilor, reduce competitivitatea în sectorul privat, duce la dezvoltarea antreprenorilor afiliați politicului sau agenților economici care se pot adapta la aceste „reguli de joc”, scade calitatea produselor și serviciilor, scade investițiile economice.

Cu toate acestea, experiența globală demonstrează că, chiar și în astfel de situații dificile, businessul poate găsi modalități de a împiedica practicile înrădăcinate de corupție. Sectorul privat reprezintă o parte esențială a soluției și poate aduce o contribuție extrem de valoroasă la eradicarea acestui fenomen.

În acest context, IDIS „Viitorul”, în parteneriat cu Camera de Comerț și Industrie, au organizat 5 mese rotunde, cu participarea a peste 100 de oameni de afaceri, la Edineț (13 septembrie), Bălți (14 septembrie), Soroca (15 septembrie), Cahul (21 septembrie), Ceadr-Lunga (22 septembrie) unde au discutat atît rezultatele sondajului, cît și soluțiile businessului de combatere a corupției. La fel, în cadrul dezbaterii publice din 16.08.17 s-a discutat despre Ghișeul Unic funcțional ca soluție pentru diminuarea corupției.

În „Agenda Anticorupție a Businessului din Republica Moldova 2017 – 2018” sînt formulate 5 mari riscuri de corupție și soluțiile indicate de oamenii de afaceri pentru autoritățile publice, cadrul legislativ și regulatoriu în lupta împotriva corupției. La fel, „Agenda Anticorupție a Businessului” cuprinde și angajamentul întreprinderilor de a-și elabora și implementa standarde de guvernare corporativă, de conformare anticorupție, inclusiv standardul internațional ISO 37001: 2016.

Raportul analitic cuprinde un rezumat al sondajului nominalizat, focus-grupurilor și întrunirilor cu oamenii de afaceri cu indicarea riscurilor de corupție pentru business.

Unul din scopurile principale ale raportului este de a pune la dispoziția companiilor mici și mijlocii din Moldova instrumente de lucru în lupta anticorupție, cum ar fi standarde de integritate, guvernare corporativă și proceduri de conformare anticorupție.

Aceste instrumente sînt relative puțin cunoscute businessului mic și mijlociu din Moldova. Prin punerea în aplicare a soluțiilor de conformare voluntare și a procedurilor anticorupție putem deveni un exemplu de eficiență în limitarea corupției.

Agenda Anticorupție a Businessului din Republica Moldova 2017 – 2018 și raportul analitic au fost realizate de IDIS „Viitorul” în cadrul proiectului „Advocating for a Business-Led Anti-Corruption Agenda”, cu sprijinul Center for International Private Enterprise (CIPE), SUA.

I. ANB: Agenda Anticorupție a Businessului din Republica Moldova

2017-2018

I. Risc corupție

Contactul direct cu funcționarii publici

Prioritate

Diminuarea contactului direct cu funcționarii publici

Potrivit studiului realizat de IDIS „Viitorul”, 69,2 % din antreprenori au declarat că practicile de corupție și plata mitei sînt larg răspîndite în afacerile din Republica Moldova. Comunitatea de afaceri este nemulțumită că trebuie să bată la ușile numeroșilor funcționari publici din diferite instituții publice pentru obținerea aprobărilor și numeroaselor certificate.

Tot ei menționează, cu cît mai mult și mai des interacționează în mod direct sectorul privat cu funcționarii publici, cu atît mai posibil este apariția situațiilor de corupție. În consecință, una din măsurile importante pentru prevenirea faptelor de corupție este limitarea interacțiunii directe a agenților economici cu angajații/funcționarii publici.

Soluții

1

Implementarea eficientă a principiului Ghișeului Unic în prestarea serviciilor publice

Ghișeul unic reprezintă un mecanism de eficientizare a activității de întreprinzător. La moment, ghișeul unic există doar la nivel de legislație (Legea nr.161/2011, HG nr.778/2013, etc.), în condițiile în care oamenii de afaceri se confruntă cu aceleași probleme de corupție, pierdere de timp și bani pentru obținerea actelor permissive. În contextul dat, se impune instituirea unor „ghi-

șee unice” funcționale unde agentul economic se poate adresa și obține toate serviciile ce sînt de competența autorității/instituției publice, precum și serviciile altor entități publice la care s-ar fi adresat în lipsa acestui sistem.

Ghișeul unic ar trebui să minimizeze corupția, prin excluderea contactului direct cu funcționarul public.

Soluții

2

Implementarea și dezvoltarea instrumentelor de e-guvernare în relațiile dintre întreprinzători și entitățile publice

Guvernarea electronică este o guvernare care aplică forme și metode de interacțiune dintre administrație, cetățeni și mediul de afaceri, la prestarea serviciilor publice, prin utilizarea mijloacelor electronice. Potrivit studiului IDIS „Viitorul”, Implementarea guvernării electronice va elimina necesitatea deplasărilor agenților economici din regiune la Chișinău și va reduce substanțial con-

tactul direct cu birocrații, fapt care va diminua semnificativ actele de corupție. Un exemplu relevant în acest sens reprezintă „semnătura digitală”, care a redus vizitele companiilor la inspectoratul fiscal.

Pașii necesari pentru implementarea unor soluții de guvernare electronică în relațiile cu businessul pot fi:

- digitizarea procesului de depunere a solicitărilor pentru serviciile publice;
 - implementarea „Ghișei electronice” de depunere a solicitărilor pentru serviciile publice;
 - valorificarea pe deplin de către autoritățile publice a infrastructurii de e-Guvernare existentă (platformelor și serviciilor electronice guvernamentale deja disponibile);
 - schimbul electronic de documente între autoritățile/instituțiile publice (inclusiv cu cele la nivel local);
 - interoperabilitatea registrelor publice și bazelor de date electronice de stat și celor departamentale, etc.
- În acest sens se impune intensificarea măsurilor și acțiunilor prevăzute în Strategia privind reforma administrației publice pentru anii 2016-2020, Planul de acțiuni pe anii 2016-2018 pentru implementarea Strategiei și Planul de acțiuni privind reforma de modernizare a serviciilor publice pentru anii 2017-2021.

II. Risc corupție

Birocrație excesivă

Prioritate

Debirocratizarea serviciilor publice prestate businessului

Birocrația excesivă este cea care atrage corupția în administrația publică. Corupția e mai degrabă efectul. Birocrația e cauza corupției. În sondajul realizat de IDIS „Viitorul”, oamenii de afaceri afirmă că „poate nu e vorba de atîta corupție, cît de birocratie”. În prezent, relația antreprenorilor cu administrația publică este caracterizată, în general, de proceduri greoaie, circulația anevoiasă a documentelor, termene lungi de rezolvare a demersurilor agenților economici.

Orice serviciu public presupune un șir de înscrisuri, documente, certificate, chitanțe, cereri-tip, împuterniciri și anexe, evident completate, semnate, avizate și șampilate de o mulțime

de oameni. Birocrația este astăzi percepută ca forma coruptă generată de administrație, care în loc să-și îndeplinească în mod corect sarcina sa de serviciu public, folosește sistemul administrativ formalist în propriul ei folos. Soluția, pînă la urmă, pentru înlăturarea corupției e debirocratizarea. Or, prin reducerea birocratiei și simplificarea procedurilor pentru mediul de afaceri se va eficientiza activitatea administrației publice (din perspectiva costurilor și timpului de reacție), va crește gradul de transparență și integritate în prestarea serviciilor, contribuind totodată la creșterea gradului de satisfacție al beneficiarilor serviciilor publice.

Soluții

1

Excluderea reglementărilor inutile și implementarea procedurilor clare în activitatea autorităților publice

Potrivit sondajului nominalizat, actele normative ce reglementează activitatea de întreprinzător conțin multe prevederi neclare, fie confuze, uneori se contrazic cu alte prevederi din alte acte normative. În astfel de cazuri, normele legale devin interpretabile și sînt apreciate după bunul plac al funcționarilor împuterniciți să le aplice în practică. Oamenii de afaceri își doresc reglementări

și proceduri clare și suficiente pentru autoritățile publice, inclusiv organele cu funcții de control. Reglementările și procedurile devin „birocrație excesivă” atunci cînd sînt nejustificate și împiedică o funcționare eficientă a autorităților/instituțiilor, sînt prea greoaie și costisitoare pentru mediul de afaceri, cresc efortul necesar obținerii rezultatelor planificate și implicit cresc costurile

administrative aferente conformării agenților economici cu actele normative în vigoare.

Reglementările trebuie orientate spre procesele de afaceri. Un proces de afaceri, în sens restrâns, poate fi definit ca un set de activități interconectate (operațiuni, proceduri, acțiuni), în care se utilizează anumite resurse (financiare, materiale, umane, informații), care vizează obținerea unui anumit rezultat destinat pentru consumatorul final. Rezultatul procesului de afaceri este cea mai importantă componentă a acestuia.

Fără a obține rezultatul (și cu caracteristicile solicitate de consumator), activitatea este lipsită de

sens. Iată de ce actele normative nu trebuie să stabilească prevederi și proceduri formale și dificile pentru business, să nu creeze obstacole în activitatea de întreprinzător.

Din contra, reglementările normative trebuie să fie de așa natură, încât serviciile publice prestate de autorități/instituții publice să fie orientate spre procesele de afaceri, cu simplificarea procedurilor spre dezvoltarea afacerii sale, stabilirea noilor parteneriate, identificarea noilor piețe de desfășurare a afacerilor, dar nu să-și dedice timpul său doar pentru îndeplinirea multiplelor formalități cerute de actele normative.

Soluții

2

Instituirea unui serviciu public profesional și neutru din punct de vedere politic

Oamenii de afaceri au afirmat într-un glas că politizarea actului de administrare și numirea pe criterii politice a dus la degradarea calității factorului uman, incompetența funcționarilor, slaba pregătire a acestora, necunoașterea legilor. Unica soluție este de a angaja doar specialiști și de a înceta practicile de numire a persoanelor conform apartenenței politice, de partid, relații de rudenii, de afinitate, etc. Aceasta poate fi realizată prin creșterea gradului de transparență cu privire la recrutare, promovare și exercitarea funcțiilor, precum și punerea în aplicare a unui

sistem de evaluare a personalului bazat pe criterii care urmăresc competența, randamentul și conduita. Desigur, ridicarea nivelului de competență a funcționarilor publici presupune revizuirea politicilor motivaționale în domeniul resurselor umane din administrația publică, inclusiv din perspectiva oportunităților de carieră și a salariizării orientate către performanță. Stabilirea unui sistem de salarizare care să atragă și să mențină oamenii competenți este și unul din obiectivele reformei administrației publice centrale, aflată acum în plin curs de realizare.

Soluții

3

Revizuirea sistemului de servicii contra plată prestate de către entitățile publice

Deși, în rezultatul amendării legislației, au fost reduse serviciile prestate contra plată businessului, acest fenomen încă persistă și afectează mediul de afaceri. Spre exemplu, astăzi constatăm că din 214 acte permissive eliberate pentru practicarea activității de întreprinzător, incluse în nomenclatorul actelor permissive (Legea nr.160/2011), 61 de acte permissive sînt eliberate contra cost, ceea ce reprezintă 28,5% din totalul acestor acte permissive. Trebuie să remarcăm că în Parlament a fost examinat proiectul de lege nr.192/2017 pri-

vind amendarea a 84 de acte normative, fiind desfășurat un proces amplu de revizuire și optimizare a întregului spectru de licențe și acte permissive pentru desfășurarea activității de întreprinzător. Potrivit autorului, ca rezultat al implementării acestui proiect de lege, numărul total de acte permissive pentru inițierea, desfășurarea activității de întreprinzător, în toate domeniile de activitate (inclusiv cele aferente) pentru anul 2017 se preconizează să scadă pînă la aproximativ 180 de acte permissive (autorizații, certificate și licențe). Cu

toate că acest proiect de lege a fost adoptat de Parlament, pînă în prezent textul legii nu a fost publicat și nu a intrat în vigoare. Astfel, nu cunoaștem dacă noul cadru legal a redus și din actele prestate contra cost.

În accepțiunea sa generală, prestarea serviciilor contra plată nu este în beneficiul dezvoltării afacerilor, ci mai degrabă reprezintă o sursă suplimentară de venit la bugetul autorității/instituției. Ca regulă, plățile colectate ca urmare a serviciilor prestate generează corupție, multiple abuzuri și resurse irosite de mediul de afaceri în relația lor cu aparatul birocratic. Aceste servicii, de multe ori sînt calificate de business ca fiind necalitative, neprofesionale și oferite la tarife neadecvate. Majoritatea serviciilor prestate de către entitățile de stat sînt în realitate niște taxe suplimentare de stat, dar care nu sînt prevăzute de Codul Fiscal. De facto,

serviciile contra plată s-au transformat într-o formă „neoficială” de impozitare suplimentară a businessului.

În calitate de recomandări considerăm necesar ca fiecare serviciu cu plată existent/sau instituit trebuie să fie analizat prin prisma Analizei de impact asupra mediului de business. La fel, se impune instituirea unei interdicții prin legislație ca autoritățile publice să presteze servicii contra plată businessului. Toate serviciile contra plată urmează a fi prestate exclusiv prin intermediul întreprinderilor de stat și private. Plățile obligatorii urmează a fi tratate exclusiv ca taxe și trebuie să fie incorporate în Codul Fiscal al Republicii Moldova. Organele de control și de supraveghere trebuie să poată percepe doar acele taxe, care sînt stipulate în Codul Fiscal. În acest fel, va scădea considerabil presiunea administrativă asupra mediului de business.

III. Risc corupție

Elaborarea și adoptarea actelor normative fără consultarea sau cu consultarea formală a businessului

Prioritate

Consolidarea transparenței procesului decizional

În pofida unor reglementări suficient de clare și detaliate (Legea nr.239/2008, HG nr.967/2016, Legea nr.797/1996, etc.) și a tuturor eforturilor realizate în domeniul transparenței decizionale, în prezent atît autoritățile publice cît și factorii interesați nu își îndeplinesc în totalitate și cu responsabilitate sarcinile ce decurg din implementarea principiilor unei administrații deschise. Autoritățile publice nu organizează totdeauna consultări publice cu subiecții ce vor fi afectați de actele normative, nu-i informează despre existența unei inițiative de act normativ, fie îi informează într-un termen foarte scurt și aceștia nu au timp suficient la dispoziție pentru a se pregăti, formula propuneri și recomandări. Autoritățile publice deseori organizează consultări formale. În cadrul acestor consultări, participanții care și-au exprimat punctul de vedere asupra proiectului nu beneficiază de

un feed-back din partea organizatorilor. Propunerile și recomandările părților interesate nu se regăsesc în vreun document de sinteză. De multe ori, textul unei inițiative, anterior consultată cu părțile interesate, se modifică esențial în final, fiind distorsionat conceptul acordat. Sînt cazuri cînd proiectul de act normativ nu este minuțios discutat cu specialiști din domeniu și eventualii beneficiarii, ci doar cu un anumit grup de persoane selectate în baza unor criterii obscure. De cele mai multe ori, propunerile părților interesate sînt ignorate fără o argumentare a respingerii lor. Astfel, cei care le-au înaintat nu cunosc dacă propunerile au fost sau nu acceptate, iar dacă nu au fost acceptate – din ce motive. Acest fapt descurajează activismul și participarea actorilor interesați în procesul de consultări publice organizate de autoritățile publice.

Soluții

1

Instituirea regulii obligatorii de informare și consultare permanentă a businessului despre examinarea proiectelor de acte normative care le pot afecta

Părțile interesate trebuie să fie informate permanent despre examinarea inițiativelor de acte normative care îi pot afecta și despre posibilitatea de a interveni cu propuneri și recomandări de îmbunătățire. În cazul inițiativelor de acte normative ce reglementează activitatea de întreprinzător, autoritățile publice, în mod obligatoriu, trebuie să informeze și să se consulte cu asociațiile de business, asociațiile patronale și profesionale,

alte părți interesate. Este esențial ca comunitatea de afaceri să fie implicată mai direct în procesul decizional privind politicile publice care o pot afecta. Totodată, organizarea unor dezbateri, dialoguri și consultare publică nu semnifică doar „colectarea” opiniilor, părerilor și sugestiilor, ci trebuie să fie un proces constructiv, participativ și dinamic, care să genereze eficiență, cu luarea în considerație a opiniilor părților consultate.

Soluții

2

Inserarea normelor prin care un proiect de act normativ, care poate afecta businessul, nu va putea fi examinat în ședința autorității publice dacă nu a fost consultat cu acesta

Nici un act normativ nu ar trebui examinat și adoptat dacă nu există opinia reprezentanților destinarilor actului normativ. În cazul businessului, acest mecanism va garanta că inițiativele de acte normative vor trece toate etapele și procedurile de consultare publică, evitând adoptarea

unor reglementări în dauna interesului mediului de afaceri.

Tot aici notăm necesitatea respectării prevederilor ce țin de obligativitatea analizei impactului de reglementare în cazul proiectelor ce se referă la activitatea de întreprinzător.

IV. Risc corupție

Achiziții publice câștigate după interese și apartenență politică

Prioritate

Transparentizarea achizițiilor publice

Potrivit studiului nominalizat, procesul achizițiilor publice este extrem de politizat/corupt, doar cei afiliați politic pot câștiga concursurile/licitațiile publice și încheia contracte „generoase” cu sectorul public.

Multiple studii și rapoarte de monitorizare au notat că domeniul achizițiilor publice este vulnerabil diverselor scheme de aranjare și fraudare a contractelor de achiziții publice, realizate prin acte de corupție sau prin conflict de interese din partea autorității contractante.

Cele mai des utilizate scheme de fraudare a achizițiilor publice sînt:

- Firmele favorizate practică prețuri inițiale mici pentru că știu că vor exista acte adiționale pentru așa-zise lucrări ce nu pot fi prevăzute. În mod ilegal actele adiționale cresc de câteva ori valoarea inițială a contractului.
- Divizarea achizițiilor - contrar cadrului legal, unele autoritățile contractante practică achiziționarea bunurilor, serviciilor și lucrărilor în cantități mici, pentru a evita utilizarea meto-

delor competitive, a se eschiva de la aprobări suplimentare. Astfel, ei „micșorează riscul” de atribuire a contractului altui agent economic, decât cel „preferat”.

- Excluderea operatorilor economici calificați din competiție prin limitarea accesului la informație, termenul restrâns de depunere a ofertelor, aplicarea unor proceduri de precalificare nejustificate, nepublicarea adecvată a invitațiilor, complicarea la maxim a procedurii de achiziționare, a caietului de sarcini, etc.
- Stabilirea criteriilor licitației (a caietului de sarcini) în funcție de particularitățile unei anumite firme.

- Furnizarea de informații despre ofertele competitorilor către firma care se dorește a fi favorizată.
- Înțelegeri cu privire la recepția lucrărilor, chiar dacă acestea au defecte grave.
- Impunerea sub-contractanților, sub-antreprenorilor și furnizorilor pentru o firmă care a câștigat corect un contract.

Pornind de la faptul că achizițiile publice presupun utilizarea banilor publici, iar lucrările, serviciile prestate și bunurile procurate sînt în interes public, se impune o transparență maximă a procedurilor și rezultatelor achizițiilor publice.

Soluții

1

Implementarea sistemului de achiziții electronice

În ultimii ani a început procesul de digitizare a achizițiilor publice, care are ca scop sporirea transparenței, eficacității și credibilității procesului de achiziții publice din Republica Moldova. Ca primă etapă, din anul 2012 a fost lansat Sistemul informațional automatizat Registrul de Stat al Achizițiilor Publice (SIA RSAP). Cu ajutorul acestei platforme se dorește trecerea de la procesul de achiziții pe hîrtie la cel în format electronic, iar cetățenii să poată urmări online toate etapele procesului de achiziții publice și modul în care se cheltuiesc banii publici.

În anul 2016 a fost semnat un Memorandum între Ministerul Finanțelor, Agenția Achiziții Publice, Centrul de Guvernare Electronică, mai multe asociații de business, ONG-uri, dar și companii din sectorul IT, care vor oferi platforme de tranzacționare pentru achizițiile publice în format electronic. Acest proiect are scopul să dezvolte e-Achizițiile în Republica Moldova ca un instrument de transparență a procedurilor de achiziții și, nemijlocit, de gestionare a banilor

publici. Sistemul de e-Achiziții va utiliza o bază de date centrală, care va fi gestionată de Agenția Achiziții Publice, iar conexiunea și interconectarea dintre participanți vor fi efectuate prin intermediul companiilor private care vor dori să presteze servicii de platformă. În rezultat, participanții la licitații, dar și publicul larg va putea obține o informație deplină nu doar despre câștigătorii concursurilor, dar și despre ceilalți participanți, despre cantitățile procurate, suma contractelor semnate, alte informații. Întreaga procedură de achiziții publice va fi realizată on-line, iar participanții la proceduri vor utiliza doar semnătura electronică. De asemenea, sistemul va fi interoperabil cu serviciile de e-guvernare disponibile în Moldova.

În acest sens, insistăm asupra implementării sistemului de achiziții electronice pentru toate achizițiile publice, cu stabilirea expresă în acte normative a obligației tuturor autorităților contracte să utilizeze aceste platforme online de desfășurare a achizițiilor publice în format electronic.

Soluții

2

Deschiderea informațiilor privind contractele de achiziții publice și monitorizarea executării acestora

Elemente de fraudă pot apărea la toate etapele de efectuare a achizițiilor publice, însă cele mai frecvente se referă la neexecutarea de către operatorii economici a condițiilor contractului, prezentarea și achitarea facturilor pentru bunuri/servicii/lucrări care nu au fost livrate, fie cu prețuri diferite decât cele convenite în contract, etc. Asistăm la o lipsă de transparență a procesului de control post-achiziție, care favorizează actele de corupție.

Ar fi oportun de publicat contractele de achiziții pe portalurile web, astfel ca și publicul larg să aibă posibilitatea să monitorizeze executarea acestora. Publicarea tuturor contractelor de achiziții pe web este o practică utilizată în multiple țări, fiind o cerință obligatorie pentru autoritățile contractante (exemplu: Slovacia).

La fel, se impune publicarea pe web a informațiilor privind monitorizarea executării contractelor. Este o practică utilizată în țările cu un grad înalt al transparenței achizițiilor publice. Or, potrivit standardelor recunoscute ca bună practică la nivel internațional - Open Contracting Data Standard (OCDS) - deschiderea datelor nu se limitează la procesul de achiziție, ci și la faza de contractare și desfășurare a contractelor. Tot aici,

considerăm oportun de a publica pe web bonurile și facturile fiscale, în care sînt reflectate sumele achitate către operatorul economic în temeiul contractului de achiziții publice. În așa mod poate fi verificat prețul de facto achitat pentru serviciul prestat, lucrarea efectuată și bunul livrat.

Actualmente, potrivit pct.34 din Regulamentul cu privire la activitatea grupului de lucru pentru achiziții, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.667 din 27.05.2016, grupul de lucru va asigura monitorizarea executării contractelor de achiziție publică, întocmind rapoarte în acest sens, trimestrial/semestrial și anual. Rapoartele respective, care vor include în mod obligatoriu informații cu privire la etapa de executare a obligațiilor contractuale, cauzele neexecutării, reclamațiile înaintate și sancțiunile aplicate, menționi cu privire la calitatea executării contractului etc., vor fi plasate pe pagina web a autorității contractante, iar în lipsa acesteia pe pagina oficială a autorității centrale căreia i se subordonează sau a autorităților administrației publice locale de nivelul al doilea. Insistăm asupra publicării acestor rapoarte pe web pentru a asigura accesul cetățenilor la informațiile privind executarea contractelor de achiziții publice.

V.

Risc corupție

Controale de stat orientate doar spre sancționarea agenților economici

Prioritate

Trecerea de la controlul punitiv la controlul informativ

Potrivit studiului menționat, etapa din business cea mai vulnerabilă la corupție este în cursul operațiunilor de control exercitate de instituțiile de stat abilitate (45,4%). Relațiile dintre instituțiile statului și companiile private nu sînt privite ca între subiecți egali în drepturi, chiar dacă scopul general al ambilor părți este de a crește bunăsta-

rea țării. Adeseori, contrar principiului prezumției nevinovăției, businessul este privit ca un infractor. În consecință, sistemul actual de controale de stat este axat preponderent pe măsuri punitive, aplicînd sancțiuni sub orice pretext. Acest fapt este confirmat de către oamenii de afaceri, care indică expres în studiul nominalizat „dacă vine în

control el trebuie să scrie ceva, chiar dacă totul e normal el trebuie să scrie ceva”. Nu în ultimul rînd, acest sistem provoacă abuzuri din partea instituțiilor publice și decizii incorecte ale funcționarilor publici. Or, legislația ambiguă permite uneori

anumite interpretări „interesate” din partea autorităților investite cu funcții de control în raport cu mediul de afaceri privat. Această abordare este una greșită, or statul este în serviciu companiilor și cetățenilor, ci nu invers.

Soluții

1

Inserarea în actele normative a regulii potrivit căreia prima vizită de control efectuat de autoritățile publice să fie una informativă și-i să-i ofere agentului economic timp pentru remedierea problemelor

În viziunea businessului, acest mecanism trebuie să funcționeze în felul următor:

- controlul planificat asupra unui agent economic va fi inițial unul consultativ și nu se va solda cu sancțiuni sau măsuri restrictive (prevederi similare se referă actualmente la agenții economici în primii 3 ani de activitate – art.4 alin.(10) din legea nr.131/2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător);
- inspectorul va efectua o analiză a agentului economic și va indica neconformitățile, dacă acestea există;
- inspectorul va întocmi o listă a acțiunilor și măsurilor, conform cerințelor actelor normative, ce trebuie realizate de agentul economic pentru remedierea neconformităților;
- inspectorul de comun acord cu agentul economic vor stabili termenul pentru remedierea neconformităților, întocmind și semnînd un act în acest sens;
- după expirarea termenului organul de control va verifica realizarea acțiunilor și măsurilor convenite;
- doar în cazul cînd agentul economic nu va re-

media neconformitățile, acesta poate fi sancționat conform legii.

Este necesar de a menționa că aceste prevederi să fie aplicabile atît organelor de control care se conduc de normele legii nr.131/2012, cît și organelor de control exceptate de la normele legii nominalizate, în mod special organele fiscale și vamale.

Considerăm că aceste măsuri vor duce la egalarea în drepturi a agenților economici și instituțiilor publice, va reduce numărul de abuzuri din partea instituțiilor, va proteja mediul de business față de acțiunile abuzive ale funcționarilor și va reduce esențial acțiunile eronate din partea instituțiilor publice.

Este bine știut că orice act normativ nu trebuie impus doar prin forță, pentru că atunci aplicarea acestuia nu va fi de durată. Pe de altă parte, o normă care este mai întii explicată, conștientizată și însușită în final de cei cărora li se adresează, are o viață mai lungă.

Ce are Businessul de făcut?

Prioritate

1

Elaborarea și implementarea programelor și standardelor de conformitate în afaceri

Este necesar ca și businessul să-și ia angajamentul și responsabilitatea de a stabili și de a respecta norme de conformitate, de integritate, de etică în afaceri și transparență.

Conformitatea este un concept larg care, în contextul afacerilor, se referă la respectarea diverselor legi, reglementări, reguli și standarde naționale și internaționale într-o serie de domenii-cheie, inclusiv anticorupție. Conformitatea urmărește să se asigure că fiecare angajat și fiecare manager se comportă într-un mod legal și exemplar.

Conformarea anticorupție înseamnă respectarea normelor anticorupție, prin transpunerea în practică a standardelor și principiilor internaționale anticorupție, precum și a legislației naționale anticorupție.

Nu există o soluție și un model unic pentru elaborarea unui program de conformitate, deoarece acesta trebuie să se bazeze pe riscurile specifice de afaceri, dimensiunile companiei, etc. Cu toate acestea, fiecare program de conformare trebuie să includă, într-un fel sau altul, următoarele elemente pentru a preveni, detecta și remedia încălcările:

- *Evaluarea riscului*
- *Standarde de conduită / politici și proceduri*
- *Supravegherea / controlul conformității, angajamentul și resursele*
- *Educație și instruire / formare profesională*

- *Monitorizarea și auditul*
- *Raportarea și investigarea*
- *Punerea în aplicare, disciplina și stimulente*
- *Răspuns / reacție, prevenire și îmbunătățire*

Practica elaborării și implementării programelor și instrumentelor anticorupție în sectorul privat nu este uzuală pentru antreprenorii din Republica Moldova. Rezultatele sondajului arată că 80,8% din companii nu au elaborat un program de acțiuni cu norme și proceduri speciale anticorupție. În pofida acestui fapt, 64,2% dintre antreprenori consideră că existența unui program/plan anti-corupție ar fi utilă pentru sectorul privat. La fel, antreprenorii nu cunosc și nu implementează instrumente și proceduri de prevenire și combatere a corupției. Rezultatele sondajului arată că 76,5% din companii nu au proceduri prin care să fie prevenită și sancționată mita, iar 66,1% din agenții economici nu dispun de proceduri prin care să fie prevenite conflictele de interese. Rezultatele sondajului scoate la suprafață faptul că 52,8% din companii nu au un Cod/Ghid intern de etică în afaceri pentru angajații săi. Plus la aceasta, companiile nu aplică norme de audit suficiente pentru a facilita prevenirea și descoperirea actelor de corupție.

Elaborarea și implementarea standardelor de guvernanză corporativă și de conformare anticorupție (anti-corruption compliance) de către asociațiile de business și Camerele de Comerț și Industrie, precum și preluarea Sistemului de Management Anti-mită ISO 37001

Printre standardele de conduită, politici și proceduri, un rol aparte îi revine guvernanză corporative, implementate de companii în întreaga lume. Guvernanză corporativă reprezintă un complex de procese, practici, politici, cadru de reglementare, cu impact asupra conducerii, administrării și controlului unei companii. Guvernanză corporativă reprezintă sistemul prin care o companie este administrată și controlată. În termeni concisi, guvernanză corporativă poate fi definită drept un cod de conduită economică, financiară și morală al unei companii. Codul de guvernanză corporativă trebuie să conțină principii și situații concrete (din practica națională și internațională), pe care persoanele implicate ale societății (membri ai organului executiv, ale consiliului, ale organelor de supraveghere, etc.) trebuie să le urmeze în relații reciproce.

Instituirea unei guvernanză corporative puternice în cadrul companiilor reprezintă un mod esențial de abordare a problemei corupției, fiind un instrument eficient împotriva acesteia. La nivelul tranzacțiilor de zi cu zi, mita devine mai dificil de oferit și ascuns. La nivelul decizional, guvernanză corporativă injectează transparența și responsabilitatea, deci este foarte clar cum se iau deciziile și de ce.

Este important să se știe că principiile guvernanză corporative nu se aplică exclusiv companiilor mari. Valorile și cele mai bune practici ale guvernanză corporative se aplică diferitelor tipuri de societăți, inclusiv întreprinderilor mici și mijlocii, cu adaptarea acestora, ținând cont de diferitele forme de proprietate și de riscurile asociate activităților societății.

Cadul legal autohton cuprinde puține referințe și reglementări ce țin de guvernanză corporativă în întreprinderile mici și mijlocii.

Totuși, Strategia națională de integritate și anticorupție pentru anii 2017–2020 încearcă să im-

pulsioneze elaborarea și implementarea codurilor de guvernanză corporativă. În acest sens notăm acțiunea nr.9, cuprinsă în Prioritatea VII.3. „Etica afacerilor” al Planului de acțiuni al Strategiei națională de integritate și anticorupție, care prevede elaborarea și promovarea codului-model de etică în afaceri și de guvernanză corporativă pentru societățile comerciale cu scopul de a asigura exercitarea corectă a activităților economice, a preveni conflictele de interese și a încuraja aplicarea bunelor practici comerciale de către întreprinderi, atât în relațiile dintre ele, cât și în relațiile cu statul. În continuare, acțiunea nr.10 se orientează spre identificarea stimulentele legale pentru promovarea implementării codurilor de etică în afaceri și de guvernanză corporativă, pentru prevenirea corupției și asigurarea integrității angajaților.

De obicei, companiile din întreaga lume pun în aplicare în codul de guvernanză corporativă norme privind interzicerea tuturor formele de corupție pentru a-și demonstra angajamentul în lupta cu corupția.

În contextul dat, asociațiilor de business și camerelor de Comerț și Industrie le revine rolul primordial în elaborarea și implementarea codului-model de guvernanză corporativă. Ele trebuie să dea tonul și impulsul pentru elaborarea și implementarea unor astfel de coduri ulterior de către toți membrii lor.

Tot aici trebuie să notăm existența primului standard internațional pentru sisteme de management anticorupție care își propune să ajute organizațiile să lupte contra acestui risc în cadrul activităților lor, la toate nivelurile lanțurilor valorice mondiale - ISO 37001. Acest standard este conceput pentru a fi implementat în toate tipurile de organizații, pentru orice tip de sector și pentru orice tip de risc de mituire cu care se confruntă. Cerințele acestui standard permit organizațiilor să implementeze un cadru anti-mită și să pună în

practică politici și procese eficiente împotriva corupției.

Aici este necesar să remarcăm că Strategia națională de integritate și anticorupție pentru anii 2017-2020, face referință la standardul internațional ISO 37001. Acțiunea 12, cuprinsă în Prioritatea VII.3. „Etica afacerilor” al Planului de acțiuni al Strategiei, prevede diseminarea în rîndul

comunității de afaceri a standardelor internaționale de prevenire a corupției în sectorul privat (ISO 37001:2016 „Sisteme de management anticorupție. Cerințe și recomandări de implementare”).

În contextul dat, ar fi oportun ca asociațiile de afaceri și camerele de comerț și industrie să achiziționeze și să implementeze standardul ISO 37001:2016.

Soluții

2

Instruirea membrilor asociațiilor de business și Camerelor de Comerț și Industrie referitor la standardele de guvernanta corporativă și de conformare anticorupție (anti-corruption compliance), precum și asistența membrilor în elaborarea și implementarea acestora

După preluarea, elaborarea și implementarea standardelor de guvernanta corporativă și de conformare anticorupție (anti-corruption compliance), inclusiv ISO 37001:2016, asociațiile de bu-

siness și camerele de comerț și industrie vor avea rolul de a instrui membrii lor și de a-i asista în elaborarea și implementarea acestor standarde.

Prioritate

2

Dezvoltarea unui sistem comun de protecție în sectorul privat

Businessul se simte neprotejat în fața actelor de corupție. Antreprenorii, chiar dacă activează conform legii și sînt „corecți” în raport cu sectorul public, aceștia ezită să sesizeze actele de corupție. Potrivit sondajului, 79,3% din agenții economici nu s-au plîns pe cazurile de corupție cu care s-au confruntat. Din cei care s-au adresat pentru a le fi rezolvată cauza de corupție în 63,3% din cazuri problema nu a fost soluționată. Printre motivele principale de neadresare/nesemnalară privind cazurile de corupție, antreprenorii au menționat: neîncrederea în organele de drept (46,7%), frica

că compania va avea de suferit (35%), frica pentru integritatea fizică (12,5%). Aceste rezultate confirmă ineficiența organelor de drept și practicile utilizate de sectorul public, prin intermediul mai multor instrumente și pîrghii, de a „pedepsi” sectorul privat care încalcă „regulile de joc”.

Comaniile mici trebuie să se asocieze și să acționeze solidar la abuzurile birocrăților. Lupta trebuie dusă prin intermediul asociațiilor și nu de fiecare în parte. Prin asociere companiile mici devin la fel de puternice contra corupției ca și companiile mari.

Soluții

1

Fortificarea rolului asociațiilor de business și Camerelor de Comerț și Industrie ca avertizori ai faptelor de corupție și denunțare în organele competente

Prin avertizor de intergritate înțelegem un subiect persoană fizică ce informează benevol și cu bună-credință (face un denunț) despre comiterea actelor de corupție, a actelor conexe corupției, a faptelor de comportament corupțional, etc.

De la bun început este important ca o companie să dispună de un sistem intern eficient de raportare a unui comportament neconform, cu norme și reguli clare în acest sens. În multe cazuri, în funcție de detaliile situației, un agent economic, într-un final va fi obligat să informeze autoritățile publice de drept competente despre actele de corupție sau alte acte ilegale de care a luat cunoștință. Poate fi vorba, ca exemplu, de solicitarea mitei de către un funcționar public. Însă, după cum arată rezultatele sondajului, antreprenorii ezită să informeze organele de competente din frica de represalii și neîncrederea în organele de drept. Deși legea integrității nr.82/2017 și Regu-

lamentul-cadru privind avertizorii de integritate (HG nr.707/2013) conțin anumite garanții pentru avertizori, aceste norme se referă preponderent pentru cei din sectorul public, iar subiecții privați dispun doar de niște garanții generale. În majoritatea cazurilor, avertizorii rămân totuși expuși pericolului persecutării, concedierii sau atentelor la integritatea fizică și psihică din partea celui pe care l-au denunțat. În alte cazuri, avertizorii se pot confrunta cu ignorarea avertizării depuse sau cu nepedepsirea în final al celor denunțați.

În acest context dificil, considerăm important de fortifica rolul asociațiilor de business și Camerelor de Comerț și Industrie ca avertizori ai faptelor de corupție și denunțare către organele competente. Aceștia urmează, pe de o parte, să instituie canale eficiente și confidentiale de raportare cu membrii săi și, pe de altă parte, să instituie canale de raportare cu autoritățile de drept competente.

Soluții

2

Acordarea de către asociațiile de business și Camerele de Comerț și Industrie a asistenței juridice membrilor lor în cazul actelor de corupție cu care se întâmpină în practică

Asociațiile de profil și alte structuri asociative nu reprezintă pentru business adevărate centre și surse de informare și asistență în ce privește lupta cu corupția. Majoritatea companiilor din Republica Moldova (71,4%) nu apelează la nici o structură asociativă pentru obținerea informațiilor și asistenței privind prevenirea, combaterea și denunțarea practicilor de corupție în afaceri. În 9,6% din cazuri antreprenorii apelează la Camerele de comerț și industrie din țară, în 6,5% din cazuri se adresează la asociațiile de întreprinderi și 6,3% aleg organizațiile neguvernamentale.

Acest lucru trebuie de schimbat. Asociațiile de afaceri și camerele de comerț și industrie au posi-

bilitatea de a angaja un jurist sau un avocat, care să acorde asistență juridică membrilor săi. Poate fi asistență și consultații primare, dar poate fi și asistență juridică în instanțele de judecată. Pot fi găsite diferite forme de remunerare în acest sens, fie în totalitate de către asociația de profil sau camera de comerț și industrie, fie membrul achită o parte (mai mică).

Toți trebuie să conștientizeze importanța acestui ajutor operatorului economic în lupta cu acte de corupție, or, doar prin acțiuni comune este posibil de a avea succes și de a demonstra tuturor celor „corupți” că nu se va mai tolera astfel de comportament.

Soluții

3

Crearea coalițiilor anticorupție la nivel de ramură, sector, regiune sau la nivel național

De facto, în Republica Moldova lipsesc inițiative anticorupție colective ale businessului. Din rezultatele sondajului reiese că 86,7% din companii nu sînt membri ai asociațiilor care au în programul său ca prioritate lupta cu corupția. Totodată, 81,4% din antreprenori nu s-au alăturat unor inițiative anticorupție colective.

Acțiunea colectivă permite unirea eforturilor într-o luptă colectivă contra corupției, cu implicarea diferitelor grupuri de interese, colaborarea și construirea unei alianțe împotriva corupției, astfel încît problema să poată fi abordată și rezolvată din mai multe puncte de vedere.

Asociațiile de afaceri sînt acele asociații ce urmăresc beneficiul mutual, adică satisfacerea intereselor particulare și corporative ale membrilor acestor asociații. Aceste asociații de profil pot impulsiona inițiativele anticorupție demarate de întreprinderile mici și mijlocii, prin lansarea unor inițiative anticorupție colective sau la nivel sectorial, cu implicarea în acest proces a membrilor săi.

Astfel, întreprinderile angajate în lupta împotriva corupției nu vor mai fi neajutorate, ci vor acționa împreună pentru a crea o mișcare de integritate, care va duce la un mediu de afaceri curat și onest.

II. Rezumatul sondajului, focus-grupurilor și întâlnirilor cu oameni de afaceri în identificarea riscurilor de corupție

Sondajul, focus grupurile și întâlnirile cu oamenii de afaceri au stabilit cu certitudine că corupția presupune riscuri majore pentru business. Principalele constatări pot fi rezumate la următoarele:

- 1** Corupția este dar nu la mine. Nivelul corupției în percepția oamenilor de afaceri este foarte înaltă în Moldova. Peste 70% din respondenți spun că este un fenomen pe larg răspândit, peste 60% spun că problemele se rezolvă mai ușor pe căi neoficiale, decât oficiale. Însă la întrebarea directă cum ei rezolvă problemele, 72% din respondenți au spus că niciodată nu s-au confruntat cu cazuri de corupție. Am încercat să vedem de unde această discrepanță. Din discuții am primit un răspuns simplu „trebuie să ne înțelegeți, noi mai avem de lucrat cu ei”. Altfel spus, chiar dacă sînt somați să achite careva sume, inclusiv atunci cînd au dreptate, agenții economici în majoritatea cazurilor preferă să achite și să nu vorbească despre aceasta.
- 2** Contactul direct cu funcționarii publici favorizează apariția corupției. Comunitatea de afaceri menționează, cu cît mai mult și mai des interacționează în mod direct sectorul privat cu funcționarii publici, cu atît mai posibil este apariția situațiilor de corupție. Potrivit businessului „cine are ștampila ia deciziile”. Agentul economic se confruntă, în mod direct, cu aspecte legate de corupție în mai multe situații. Potrivit sondajului, etapele din business cele mai vulnerabile la corupție sînt: în cursul operațiunilor de control exercitate de instituțiile de stat abilitate (45,4%); la obținerea licențelor, autorizațiilor și actelor permissive (27,4%); în procesele legate de declarații/control vamal (22,9%).
- 3** Birocrația excesivă este cea care atrage corupția. În cadrul întrunirilor cu oamenii de afaceri, aceștia afirmă că „poate nu e vorba de atîta corupție, cît de birocrăție”. Businessul este nemulțumit că trebuie să bată la ușile numeroșilor funcționari publici din diferite instituții publice pentru obținerea aprobărilor, cu niște proceduri complicate și nejustificate. Businessul pierde timp prețios, depune eforturi mari în demersurile adresate autorităților publice, ceea ce duce implicit la creșterea costurilor administrative aferente conformării agenților economici cu actele normative în vigoare. Birocrația este cauzată și de incompetența funcționarilor publici, slaba pregătire a acestora, necunoașterea legilor. Or, multe persoane sînt promovate în autoritățile publice și organele de control după alte criterii decât profesionalismul. La fel, businessul consideră că corupția și abuzurile apar și din cauza numeroaselor servicii contra cost prestate de autoritățile publice. Aceste servicii, de multe ori sînt calificate de business ca fiind inutile, neîntemeiate, necalitative, neprofesioniste și oferite la tarife neadecvate.
- 4** Corupția este cauzată de reglementări normative necalitative, care nu au fost consultate cu businessul. Actele normative ce reglementează activitatea de întreprinzător conțin multe prevederi neclare, fie confuze, uneori se contrazic cu alte prevederi din alte acte normative. În astfel de cazuri, normele legale devin interpretabile și sînt apreciate după bunul plac al subiecților împuterniciți să le aplice în practică. Această stare de lucruri rezultă din nerespectarea cerințelor de transparență la adoptarea actelor normative și inexistența sau formalismul în consultarea businessului asupra inițiativelor ce reglementează activitatea de întreprinzător. În rezultat, avem legi imperfecte, care îngreunează activitatea businessului.

5 „Achiziții publice: acolo totul se hotărăște după apartenență la partide sau după interese”. Contractele de achiziții publice sînt cîștigate doar prin diverse „scheme”, realizate prin acte de corupție, conflict de interese sau prin amestecul factorului politic. Oamenii de afaceri sînt indignați de faptul că întreprinderile ale cărui partid este la conducere cîștigă toate licitațiile publice, fapt ce le asigură și cele mai mari ritmuri de creștere și dezvoltare. Businessul care nu are „acoperire politică” încetează să mai participe la achizițiile publice. Astfel, inechitatea, favoritismul, injustiția și amestecul politicului erodează mediul de afaceri și competitivitatea.

6 „Pîna la urmă sîntem dușmanul tuturor organelor de control”. Cînd se efectuează controalele de stat, businessul este privit ca un infractor. Sistemul actual de controale este axat preponderent pe măsuri punitive, aplicînd agenților economici sancțiuni sub orice pretext. Potrivit oamenilor de afaceri „dacă vine în control el trebuie să scrie ceva, chiar dacă totul e normal el trebuie să scrie ceva”.

7 Funcționarii sînt răi, dar nici noi nu suntem mai buni. Atunci cînd sînt rugați să aprecieze portretul de integritate a funcționarului public, oamenii de afaceri văd mai mult pozitiv decît negativ, 32,1% consideră că nivelul de integritate este bună, iar 26,8% este proastă. Însă, ei sînt mult mai critici asupra lor însăși. Astfel, oamenii de afaceri se văd pe sine însuși mai mult cu integritatea negativă (29,5%), decît pozitivă (24,5%). De aici și apare vulnerabilitatea oamenilor de afaceri și nedorința lor de a se opune actelor de corupție. În marea majoritate a cazurilor ei se consideră pe sine vinovați de nerespectarea normelor legale. Birocrația excesivă, normele legale inadecvate și imposibile de executat, modificările dese ale legislației sînt pilonii de bază, care vulnerabilizează agenții economici și îi fac victime ușoare ale funcționarilor corupți.

8 În 1/3 din cazuri oamenii de afaceri sînt inițiatorii actului de corupție. Agenții economici recunosc că deseori, fără o solicitare expresă din partea funcționarilor, în 35% din cazuri ei sînt inițiatorii actului de corupție. Această se întîmplă deoarece „așa trebuie”, cu alte cuvinte este o practică una-

nim acceptată de toți și nu poți să mergi contra „regulilor”. Doar așa se rezolvă cazul tău rapid și fără probleme. „Chiar dacă azi am dreptate oricum plătesc, deoarece mai am de lucrat cu ei”. Prin plăți „binevole” se stabilesc relații de „prietenie”, fapt care te poate ajuta în viitor. În felul acesta oameni de afaceri împart angajații săi în cei care pot rezolva probleme și cei care nu pot rezolva probleme. Sub „rezolva probleme” se subînțelege urgentarea soluționării pe căi neoficiale. În companii există persoane care spre deosebire de alții „pot rezolva probleme”. Ei de regulă sînt cei mai prețioși angajați și deseori agenții economici sînt în căutarea celor care pot „rezolva probleme”. Anume acest statut de om care rezolvă problem și determină cultura comportamentală de a fi inițiatorul plăților neoficiale.

9 În cazul abuzurilor din partea funcționarilor în 80% din cazuri oamenii preferă să tacă. Conform sondajului 20% din antreprenori, atunci cînd sunt forțați să plătească, se opun și apelează la anumite instituții. Însă acest rezultat arată mai degrabă opinia mediului de afaceri cum ar trebui de acționat, dar nu neapărat și acțiuni reale. Din discuțiile din focus grupuri am realizat că numărul de opuneri la un act de corupție abuziv este mult mai mic. Principalele motive de neadresate este lipsa de încredere în instituțiile de drept, neîncrederea că cazul poate fi soluționat și frica că compania sau chiar denunțatorul personal va avea de suferit.

10 Corupția este o afacere profitabilă. Jumătate din cei care s-au opus actului de corupție și au preferat să meargă pe căi legale regretă decizia luată. „Am fost amendat abuziv de fisc, m-am judecat cu ei doi ani, am cîștigat, dar ce folos, bani pierduți, timp pierdut, nu mai fac asta a doua oară”, sau „nu am vrut să plătesc la vamă, era un abuz, m-am luptat cu ei și ce folos? Mi-au ținut mașina în vamă 3 zile, mai bine le dădeam 100 de Euro și scăpam de ei”. Costurile mici ale corupției și pierderile enorme de timp, bani în cazul unei încercări de a merge pe căi oficiale determină 80-90% din oamenii de afaceri să „rezolve problema” pe căi neoficiale. Iar cei care decid să lupte în 50% din cazuri regretă acest lucru.

11 Corupția distruge companiile legale. O problemă enormă pentru companiile care lucrează legal o

reprezintă concurența neloială din partea companiilor care lucrează absolut ilegal și sînt protejate de funcționari corupți. „Cîțiva lucrători de ai mei au deschis ateliere cladenstine de produse a mobilei în garajuri, ei nu plătesc nici un fel de impozite și evident vînd mobila mai ieftin decît compania mea care activează legal. M-am adresat la poliției să-i stopeze, dar am primit răspunsul că și ei trebuie să mînce. Dacă nu se întreprinde nimic, eu sînt nevoit în cel mult doi ani să-mi închid fabrică”. Astfel, un agent economic, care plătește lunar peste un miliona de lei impozite, este distrus de cîteva „companii clandestine”, care sînt protejate de funcționarii corupți. O altă problemă este absurditatea legislativă de penalizare mult mai drastică a companiilor legale, față de activitățile economice desfășurate fără nici un fel de act legal. „Eu am o companie de transport, activez legal, am toate actele și licențele necesare, dacă am fost prins cu pasageri fără tichete primesc amendă de zeci de mii de lei, iar dacă lucrez fără acte și duc ilegal pasageri, fără nici un fel de documente, amenda este de zeci de ori mai mică. Care este sensul să activezi legal?”. Funcționarii corupți și legislația imperfectă stimulează economia tenebră și distruge economia legală.

12 Cunoașterea legislației și spiritul combativ sînt ingredientele de bază în lupta contra corupției. Chiar dacă majoritatea agenților economici preferă să „rezolve” pe căi neoficiale problemele de zi cu zi, avem totuși un grup mic de agenți economici, care au luptat contra actelor de corupție, au avut succes și doresc să continue și mai departe așa. Secretul lor se bazează pe cîteva elemente esențiale. În primul rînd, ei trebuie să activeze legal, deci nu poți lupta contra corupției atunci cînd ai probleme de integritate personală. În al doilea rînd, ei trebuie să cunoască și să știe că sînt corecți, ori „funcționarul simte că agentul economic „plutește” nu știe exact ce și cum și îl presează pînă nu obține banii”. O firmă de consultanță juridică la întîlnire a declarat „în 80% din cazuri abuzurile funcționarilor sînt pe loc gol, agentul economic nu a încălcat nimic,

dar el nu e sigur, funcționarul simte asta și obține mită pe loc gol”. Însă, chiar dacă agentul economic în acest caz concret are dreptate, el preferă să plătească, deoarece știe că activează cu abateri și se teme că va veni cu control în alte cazuri. Atunci cînd nu lucrează corect, agentul economic preferă să plătească decît să lupte. În al treilea rînd, atunci cînd activezi legal și știi cum stau lucrurile, ajută spiritul combativ. „Funcționarul public analizează „perspectiva” cazului, vede dacă poate sau nu să obțină ceva și dacă simte că nu, atunci cedează”. Funcționarii publici cînd văd că agentul economic are dreptate și este dispus să lupte, de regulă, cedează. pentru ce îi trebuie lui probleme pe cap din cauza unor cazuri mai mult excepționale, cînd sînt alții 95% din agenții economici gata să plătească. Toți cei care au spus că vor continua să lupte cu corupția au avut 3 lucruri distincte: activează legal, cunosc legislația și sînt combativi.

13 Businessul nu implementează standarde, programe, proceduri interne destinate să-l ajute în cazurile actelor de corupție. Potrivit sondajului, practica elaborării și implementării programelor și instrumentelor anticorupție în sectorul privat nu este uzuală pentru antreprenorii din Republica Moldova. Companiile nu au proceduri prin care să fie prevenită și sancționată mita, nu au elaborate un Cod/Ghid intern de etică în afaceri pentru angajații săi, nu aplică norme de audit suficiente pentru a facilita prevenirea și descoperirea actelor de corupție. Cele mai eficiente instrumente de combatere a corupție pentru companii sînt standardele de guvernantă corporativă și de conformare anticorupție, inclusiv standardul internațional ISO 37001:2016.

14 Este dificil pentru fiecare companie în mod individual să lupte împotriva corupției. Companiile mici și mijlocii trebuie să se asocieze și să acționeze solidar la abuzurile funcționarilor publici. Lupta trebuie dusă prin intermediul asociațiilor și nu de fiecare în parte. Prin asociere companiile mici devin la fel de puternice contra corupției ca și companiile mari.

III. Principii și standarde anticorupție și de integritate în sectorul privat

1

Conformarea și respectarea normelor anticorupție în sectorul privat (Business compliance și anti-corruption compliance)

În practicile internaționale de desfășurare a afacerilor este utilizată pe larg noțiunea de „**Compliance**”. În dicționarul limbii române găsim una din definițiile noțiunii de „compliance”, prin care înțelegem „acord, supunere, ascultare, conformare comportamentală”. În sens mai concis, „**Compliance**” = **conformitate**.

Conformitatea urmărește să se asigure că fiecare angajat și fiecare manager se comportă într-un mod legal și exemplar. Angajații, indiferent de poziția lor, trebuie să fie convinși că acțiunile corecte și respectarea regulilor reprezintă un avantaj pentru companie și pentru fiecare individ.

Cu toate acestea, respectarea legilor este doar un prim pas, deoarece conformitatea depășește ceea ce este impus de lege. Conformitatea configurează cultura etică a unei companii, ce reprezintă un set de atitudini, valori, obiective și practici împărtășite, care încurajează comportamentul etic în atingerea scopurilor unei companii. Edificarea unei culturi eficiente nu se bazează exclusiv pe interdicere și pedeapsă, ci presupune un angajament al conducerii companiei și angajaților de a se comporta în activitatea lor și de a-și exercita competențele într-un mod etic, chiar și atunci când nimeni nu exercită un control asupra lor.

Conformarea anticorupție înseamnă crearea și punerea în aplicare de către companii a politicilor și procedurilor anticorupție pentru a diminua riscurile de corupție.

În sensul instrumentelor și documentelor internaționale, corupția se referă atât la cea care implică funcționarii publici, cât și la corupția comercială, care are loc prin tranzacții necorespunzătoare dintre companii. Ca regulă, în Republica Moldova, corupția este percepută doar ca un fenomen caracteristic sectorului public. Însă, actele de corupție sînt caracteristice și sectorului privat din Republica Moldova, care în final este și cel mai afectat de acest fenomen.

Potrivit studiului IDIS „Viitorul”¹, **69,2 %** din antreprenori au declarat că practicile de corupție și plata mitei sînt larg răspîndite în afacerile din Republica Moldova. Rezultatele sondajului indică că **47,9%** din antreprenori consideră că corupția împiedică mult și foarte mult desfășurarea afacerilor în Republica Moldova, iar **20,4%** consideră că corupția blochează desfășurarea afacerilor în țară.

3.1. Cadrul internațional și național anti-corupție

Corupția, definită în general drept folosirea abuzivă a puterii încredințate pentru câștigul privat, nu are o noțiune unică și continuă să fie redată în mod diferit de numeroasele instrumente globale și regionale. Mai jos sînt enumerate principalele instrumente internaționale și naționale anticorupție.

¹ Combaterea corupției în Moldova: Ce poate face business-ul? <http://www.viitorul.org/files/library/Raport%20Coruptie%20Biz%20rom.pdf>

Instrumente și principii internaționale

1. Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției (UNCAC), 2003²
2. Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate (UNTOC), 2004³
3. Convenția civilă privind corupția a Consiliului Europei, 1999⁴
4. Convenția penală privind corupția a Consiliului Europei, 1999⁵
5. Rezoluția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei (99) 5: Acord privind constituirea Grupului de State de Combatere a Corupției „GRECO”⁶
6. Rezoluția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei (97) 24 privind 20 de principii directe pentru lupta împotriva corupției⁷
7. Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei CM/Rec (2014)7 privind protecția avertizorilor de integritate⁸
8. Convenția Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) împotriva mitei, cunoscută și sub numele de Convenția privind combaterea mituirii funcționarilor publici străini în tranzacțiile comerciale internaționale, 1997⁹
9. Recomandarea Consiliului privind continuarea combaterii mituirii funcționarilor publici străini în tranzacțiile comerciale internaționale, OECD, 2009¹⁰
10. Ghidul de bune practici privind controlul intern, etică și conformitate, 2010, OECD¹¹
11. Principiile OECD privind guvernarea corporativă, 2004¹²
12. Convenția inter-americană împotriva corupției, 1996¹³
13. Convenția Uniunii Africane privind prevenirea și combaterea corupției, 2003¹⁴
14. Orientările Grupului Băncii Mondiale cu privire la conformare în domeniul integrității¹⁵
15. Parteneriat împotriva corupției - Principii pentru combaterea corupției, Inițiativa Parteneriat împotriva corupției (PACI), Forumul Economic Mondial, 2009¹⁶
16. Principii corporative pentru combaterea corupției, Transparency International, 2013¹⁷
17. 10 principii anticorupție, United Nations Global Compact, 2004¹⁸

² https://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf

³ <http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>

⁴ disponibilă la adresa: <http://cj.md/uploads/ETS-174-Convent-civila-privind-coruptia-si-Raport-Explicativ.pdf>

⁵ disponibilă la adresa: http://cna.md/public/files/legislatie/conventia_penala_privind_coruptia_.pdf

⁶ <http://www.coe.int/en/web/greco/home>

⁷ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680534ea6

⁸ disponibilă la adresa: [http://old.mmmpf.gov.md/file/2014/Rec_CoE_Eng_\(2014\)7_Protectia_avertizori_integrit.pdf](http://old.mmmpf.gov.md/file/2014/Rec_CoE_Eng_(2014)7_Protectia_avertizori_integrit.pdf)

⁹ <https://www.justice.gov/sites/default/files/criminal-fraud/legacy/2012/12/06/combating-bribery.pdf>

¹⁰ <https://www.justice.gov/sites/default/files/criminal-fraud/legacy/2010/05/07/oecd-recommendation.pdf>

¹¹ <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/44884389.pdf>

¹² <http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceprinciples/31557724.pdf>

¹³ <https://www.congress.gov/105/cdoc/tdoc39/CDOC-105tdoc39.pdf>

¹⁴ https://au.int/sites/default/files/treaties/7786-file-african_union_convention_preventing_combating_corruption.pdf

¹⁵ <http://www.worldbank.org/en/about/unit/integrity-vice-presidency/sanctions-compliance>

¹⁶ http://www.weforum.org/docs/WEF_PACI_Principles_2009.pdf

¹⁷ http://www.transparency.org/whatwedo/tools/business_principles_for_countersing_bribery

¹⁸ https://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Anti-Corruption/UNGC_AntiCorruptionReporting.pdf

18. Norme privind combaterea corupției, Camera Internațională de Comerț (ICC), 2011¹⁹
19. Regulile de conduită pentru combaterea extorției și a corupției în tranzacțiile internaționale de afaceri, Camera Internațională de Comerț (ICC), 2005²⁰
20. Instrucțiuni cu privire la denunțare, Camera Internațională de Comerț, 2005²¹
21. Instrucțiuni cu privire la agenți, intermediari și alte părți terțe, Camera Internațională de Comerț, 2010²²
22. Decizia-cadru 2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22 iulie 2003 privind combaterea corupției în sectorul privat²³

Legi naționale cu aplicabilitate extrateritorială

- Legea privind practicile de corupție în străinătate (FCPA), SUA, 1977²⁴
- Legea privind corupția oficialilor publici străini (CFPOA), Canada, 1998²⁵
- Legea privind mita (Bribery act), Regatul Unit al Marii Britanii, 2010²⁶
- Legea privind companiile curate, Brazilia, 2014²⁷

Legislația națională

- Constituția Republicii Moldova, 1994²⁸
- Codul penal nr.985 din 18.04.2002²⁹
- Codul de procedură penală nr.122 din 14.03.2003³⁰
- Legea integrității nr.82 din 25.05.2017³¹
- Strategia națională de integritate și anticorupție pentru anii 2017–2020, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.56 din 30.03.2017³²

¹⁹ <https://iccwbo.org/publication/icc-rules-on-combating-corruption/>

²⁰ <https://iccwbo.org/publication/icc-rules-of-conduct-and-recommendations-to-combat-extortion-and-bribery-2005-edition/>

²¹ <https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2008/06/ICC-Whistleblowing-Guidelines.pdf>

²² <https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2017/02/ICC-Guidelines-on-Agents-and-Third-parties-ENGLISH-2010.pdf>

²³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003F0568&from=RO>

²⁴ <https://www.justice.gov/criminal-fraud/foreign-corrupt-practices-act>

²⁵ <http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C-45.2.pdf>

²⁶ http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/pdfs/ukpga_20100023_en.pdf

²⁷ https://www.cov.com/files/upload/E-Alert_Attachment_Brazilian_Clean_Companies_Act_Original.pdf

²⁸ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=363979>

²⁹ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=331268>

³⁰ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350171>

³¹ <http://lex.justice.md/md/370852/>

³² <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=370789>

Este necesar de a remarca și faptul că necesitatea de a dezvolta și consolida sistemul național de integritate și combaterea corupției derivă din angajamentele pe care Guvernul Republicii Moldova le-a luat față de parteneri la nivel internațional și în special față de Uniunea Europeană. În acest sens notăm prevederile Acordului de Asociere Repu-

blica Moldova – Uniunea Europeană, ratificat de Parlament prin Legea nr.112 din 2.07.2014³³. Acest Acord reprezintă o oportunitate și pentru sectorul privat, care trebuie să fie integru și să se conformeze normelor anticorupție pentru a accede pe piețele Uniunii Europene, care sînt mai puternice și mai corecte/curate.

3.2. Practici interzise

Deși nu există o noțiune unică pentru mită, legislațiile naționale și actele internaționale au punctat caracteristicile principale ale acestei practici interzise. Din esența acestor definiții, rezultă că *mita* presupune, în cazul unei societăți comerciale, acordarea unor forme de beneficii pentru un funcționar public sau pentru o altă societate comercială pentru de a obține un avantaj, pe care altfel nu l-ar obține.

Mita și conflictul de interese pot fi catalogate drept cele mai importante practici în tranzacțiile comerciale care pot fi considerate corupte.

Mita nu constă și nu se limitează doar la acordarea banilor, ea poate lua forma unor alte beneficii sau favoruri. Printre formele non-monetare ale mitei notăm: călătoriile și cazarea care nu au legătură directă cu activitățile de afaceri; furnizarea de cadouri și divertisment excesive; angajarea unei rude a unui oficial guvernamental; a face o contribuție caritabilă, etc.

O altă problemă care trebuie abordată pentru a reduce riscul de corupție este **conflictul de interese**. Un conflict de interese, așa cum este definit de Regulile de guvernare corporativă de la Bursa de Valori din

New York, „apare atunci cînd interesul privat al unui individ interferează în vreun fel - sau chiar pare să interfereze - cu interesele corporației ca întreg. O situație conflictuală poate apărea atunci cînd un angajat, un funcționar sau un director ia măsuri sau are interese care pot face dificilă îndeplinirea obiectivă și eficientă a muncii sale din companie”.

În esență, conflictul de interese reprezintă o concurență între două interese ale aceleiași persoane din perspectiva a două roluri pe care aceasta le are de îndeplinit. Exemple de conflicte de interese: un angajat al companiei are un loc de muncă și în altă companie sau primește o compensație de la un furnizor, un client sau un concurent; un angajat al companiei folosește informațiile și bunurile companiei pentru câștiguri private; desfășurarea de afaceri cu o companie deținută de rude apropiate; un angajat este strîns legat de un funcționar public, etc.

Fiecare companie ar trebui să dispună de o politică clară, care să interzică conflictele de interese și să impună divulgarea completă a oricărui conflict de interese potențiale sau percepute, astfel încît riscul lor de corupție să poată fi gestionat.

³³ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=353829>

2

Avantajele respectării normelor de conformare anticorupție pentru întreprinderile mici și mijlocii

În multe țări, inclusiv Republica Moldova, lupta împotriva corupției pare a fi o bătălie imposibilă, în special pentru companiile mici și mijlocii cu resurse limitate. Toți recunosc că corupția înlătură concurența și inovarea, împiedică desfășurarea afacerilor, creșterea economică, reduce competitivitatea în sectorul privat, duce la dezvoltarea antreprenorilor care se pot adapta la aceste „reguli murdare de joc”. În pofida acestui fapt, combaterea acesteia reprezintă o sarcină dificilă. În multe cazuri, regulile și reglementările anticorupție pot fi imperfecte, ambigui, interpretabile sau aplicate inegal, măsurile guvernamentale de combatere a corupției rămân insuficiente sau ineficiente, justiția și organele de drept sînt ineficiente, iar, ca rezultat, mita continuă să fie acceptată și utilizată în activitățile cotidiene.

În lumea globalizată de astăzi, unde conexiunile internaționale trec cu ușurință frontierele și continentele, respectarea normelor anticorupție oferă un avantaj competitiv vital. Companiile etice și integre sînt mai atractive pentru potențialii investitori și au oportunitatea să stabilească relații pe termen lung cu partenerii lor de afaceri. Din ce în ce mai mult se așteaptă ca companiile să asigure nu numai integritatea propriilor operațiuni, ci și comportamentul furnizorilor, distribuitorilor și agenților lor oriunde ar fi.

În prezent este o tendință în multe state dezvoltate de a adopta legi anticorupție severe și a solicita respectarea lor de către toate societățile private, inclusiv întreprinderile mici și mijlocii. Pe lângă SUA, Canada și Marea

Britanie, am putea nota Germania, Brazilia, China, etc. Respectarea unor astfel de standarde ridicate poate fi o provocare pentru companii, dar este, de asemenea, o oportunitate semnificativă. Un angajament clar față de integritate și respectarea normelor anticorupție sînt instrumente puternice pentru atragerea de noi parteneri de afaceri.

*Companiile au **multe de câștigat** din respectarea normelor anticorupție și, prin același lucru, au **multe de pierdut** prin faptul că nu reușesc să prevină corupția.*

Businessul trebuie să înțeleagă pentru ce au ei nevoie de respectarea politicilor anticorupție și de implementarea programelor interne de combatere a corupției, care este avantajul care l-ar obține fără corupție și dacă ar fi integri.

Potrivit studiului IDIS, menționat mai sus, antreprenorii chestionați văd mai multe beneficii pentru ei în cazul unui mediu de afaceri curat și sănătos. Astfel, **18,8%** din ei consideră că vor genera venituri mai mari / se vor dezvolta, **14,1%** cred că vor avea oportunitatea de a lucra cinstit, **7,6%** sînt convinși că vor remunera munca la timp și vor putea ridica salariile, **7%** mizează că doar așa va fi o concurență loială, **6,8%** cred că vor fi impozite corecte și diferențiate, alți **6,8%** consideră că se va respecta legea, **6,1%** presupun că va fi mai puțin control, **5,9%** cred că va dispărea birocrăția, **5,3%** sînt convinși că achizițiile publice vor fi transparente, etc.

Avantajele respectării și implementării politicilor și programelor anticorupție

1. Afaceri cu companiile mari, cele cu capital străin sau mixt din Republica Moldova
2. Extinderea afacerilor peste hotarele țării, inclusiv Uniunea Europeană
3. Crearea parteneriatelor de afaceri cu corporații multinaționale
4. Evitarea sancțiunilor penale în baza legilor naționale cu aplicabilitate largă
5. Beneficierea de credite avantajoase cu dobîndă mică de la organizațiile internaționale
6. Posibilitatea de a participa la procedurile de achiziții publice în Uniunea Europeană
7. Reducerea cheltuielilor de desfășurare a afacerilor
8. Atragerea și păstrarea angajaților cu principii morale înalte
9. Atragerea clienților și consumatorilor ce se ghidează de normele etice

- 1** Economia Republicii Moldova este mică, respectiv, te vor cunoaște toți că ești corupt. Acest fapt te va împiedica să atragi noi parteneri de afaceri din țară, în special companiile mari, fie cele cu capital străin sau capital mixt, care au deja și se conduc în activitatea lor de programe și politici interne anti-corupție.
- 2** Inexistența unor norme interne anticorupție în companie nu îți va da posibilitatea să desfășori business în afara țării, pe alte piețe unde sînt standarde înalte de integritate și etică în afaceri. Pe de altă parte, implementarea programelor de combatere a corupției va aduce companiei un dividend reputațional, care îi va permite extinderea afacerilor și peste hotarele țării, în mod special pe piața Uniunii Europene.
- 3** Corporațiile multinaționale vor căuta acei parteneri de afaceri în Republica Moldova care implementează programe de conformitate și politici anticorupție în cadrul companiei. Fiecare corporație importantă are propriile reguli și proceduri pentru criteriile utilizate în selectarea partenerilor de afaceri în străinătate, dar toți împărtășesc câteva trăsături de bază. Cel puțin, partenerii externi responsabili vor efectua o analiză atentă asupra afacerii dvs., care include în mod obișnuit colectarea de informații privind natura proprietății și afilierilor companiei dvs. (în special pentru funcționarii publici), istoricul abaterilor, situația financiară și auditurile companiei, inclusiv verificarea dacă există elemente precum un cod de conduită și politici anticorupție. Totodată, corporațiile multinaționale vă vor cere să acceptați codul de conduită al acestora și să precizați în contracte anumite dispoziții anticorupție (și combaterea spălării banilor). În consecință, companiile care sînt transparente și au instituit programe de conformitate și de respectarea normelor anticorupție au șanse mult mai mari de a crea parteneriate de afaceri durabile și de încredere cu corporații multinaționale.
- 4** Existența unor programe de conformitate și demonstrarea angajamentului față de respectarea normelor anticorupție vor ajuta companiile să evite sancționarea/tragerea la răspundere penală în baza legilor naționale cu aplicabilitate largă, precum legea Statelor Unite ale Americii privind practicile de corupție în străinătate (FCPA) din 1977, legea

Canadei privind corupția oficialilor publici străini (CFPOA) din 1998, legea Regatului Unit al Marii Britanii privind mita (Bribery act) din 2010.

FCPA, de exemplu, se aplică nu numai companiilor și resortisanților din SUA, ci și oricărei companii, chiar străine, care deține valori mobiliare tranzacționate pe o bursă din SUA. Acoperirea FCPA poate fi extinsă și mai mult asupra tranzacțiilor din străinătate ca urmare a unei hotărîri judecătorești recente din SUA. Astfel, FCPA califică drept infracțiune pentru „orice funcționar, director, angajat sau agent” dacă „folosește mesajele de poștă electronică sau orice mijloc sau instrument al comerțului interstatal” pentru a promova orice ofertă coruptă, promisiune sau plata către un funcționar public străin. În anul 2013, în cazul Securities and Exchange Commission (SEC) v. Straub, un judecător a hotărît că o presupusă schemă de mituire elaborată de trei directori ai unei companii maghiare de telecomunicații era în jurisdicția Statelor Unite, deoarece mai multe e-mailuri referitoare la schemă, trimise de un singur „inculpat”, a trecut printr-un server aflat în SUA. Implicațiile acestui caz nu se limitează la e-mail, iar procedurile FCPA pot fi aplicate și asupra tranzacțiilor bancare globale suspecte, care trec prin instituțiile financiare din SUA.

Plus la aceasta, potrivit FCPA, de exemplu, o companie poate fi trasă la răspundere pentru plata unei terțe părți, cum ar fi un agent local, un furnizor, un distribuitor sau alt partener de afaceri, știind totuși că întreaga sau o parte din plată va merge direct sau indirect unui funcționar public străin. Legea prevede că „ignorarea conștientă”, „ignoranta deliberată” și „orbirea intenționată” nu sînt o scuză: dacă o companie folosește o terță parte pentru a mitui oficialii locali, această societate este responsabilă.

În mod similar, reieșind din legea britanică privind mituirea, o companie „va fi pasibilă de urmărare penală dacă o persoană asociată cu aceasta mituiește o altă persoană care intenționează să obțină sau să mențină o afacere sau un avantaj în desfășurarea activității”. Astfel, pe lângă faptul că incriminează darea și luarea de mită, precum și mituirea funcționarilor străini, această lege extinde răspunderea penală și asupra organizațiilor comerciale care nu reușesc să prevină actele

de mituire comise în numele lor. Pentru evitarea unor astfel de situații și eventuale sancțiuni penale, companiile trebuie să „exercite diligența și să ia toate măsurile de precauție necesare pentru a se asigura că au format o relație de afaceri cu parteneri și reprezentanți cu reputație și calificare”. Totodată, Bribery act permite apărarea societății împotriva acuzației de a fi responsabilă de mituire comisă prin intermediul agenților săi terți, dacă această societate poate „demonstra că dispune de proceduri adecvate menite să împiedice persoanele asociate să întreprindă astfel de comportamente”. Deci, organizațiile comerciale sînt exonerate de răspunderea penală în cazul în care acestea ar dispune de proceduri adecvate pentru a preveni darea sau luarea de mită.

5 Organizațiile internaționale acordă credite avantajoase cu dobîndă mică, însă ei nu vor acorda astfel de credite companiilor corupte. Firmele cu politici de combatere a corupției se bucură de un acces mai ușor la credite și o imagine mai bună în ochii potențialilor creditori și investitori.

6 Unele țări, inclusiv în Uniunea Europeană, au stabilit drept condiție pentru companii de a participa la procedurile de achiziții publice – implementarea de către companie a standardelor internaționale de integritate și combatere a corupției.

7 Participarea companiei în lupta anticorupție va duce la reducerea cheltuielilor de desfășurare a afacerilor. Potrivit unor studii, valoarea totală a mitelor plătite de oameni de afaceri s-a cifrat în 2015 la 381 de milioane de lei³⁴. Acești bani, plătiți an de an, ar fi putut ajuta la dezvoltarea sectorului privat, modernizarea lui, asigurarea calității înalte a produselor/serviciilor, etc.

8 Atragerea și păstrarea angajaților cu principii morale înalte, care își doresc să activeze și au un randament înalt al muncii doar în companiile oneste și integre.

9 Se obține un avantaj competitiv, devenind alegerea preferată a clienților și consumatorilor ce se ghidează de norme etice. Un client sau consumator onest va acorda preferință mereu companiilor oneste.

³⁴ Cercetare sociologică „Corupția în Republica Moldova: percepțiile și experiențele proprii ale oamenilor de afaceri și gospodăriilor casnice”, Transparency International Moldova, 2015

IV. Instrumente și proceduri anticorupție în sectorul privat

1

Planificarea și implementarea unui program de conformitate

Problema corupției în sectorul privat nu poate fi soluționată doar prin reglementări normative și tragerea la răspundere a societăților comerciale pentru comiterea infracțiunilor de corupție.

*Este necesar ca și **businessul să-și ia angajamentul și responsabilitatea** de a stabili și de a respecta norme de conformitate, de integritate, de etică în afaceri și transparență.*

Nu există o soluție și un model unic pentru elaborarea unui program de conformitate, deoarece acesta trebuie să se bazeze pe riscurile specifice de afaceri, dimensiunile companiei, etc. Sistemele de conformitate ale marilor corporații pot reprezenta surse de inspirație și nu trebuie să fie copiate în întregime de companiile mici sau mijlocii. Cu toate acestea, **fiecare program de conformare trebuie să includă**, într-un fel sau altul, următoarele elemente pentru a preveni, detecta și remedia încălcările³⁵:

- Evaluarea riscului
- Standarde de conduită / politici și proceduri
- Supravegherea / controlul conformității, angajamentul și resursele
- Educație și instruire / formare profesională
- Monitorizarea și auditul
- Raportarea și investigarea
- Punerea în aplicare, disciplina și stimulente
- Răspuns / reacție, prevenire și îmbunătățire

4.1. Evaluarea și gestionarea riscurilor

Pentru a dezvolta un program puternic de conformitate, o companie trebuie să înțeleagă mai întâi riscurile asociate cu operațiunile sale și mediul înconjurător.

Evaluarea riscului de corupție este un instrument de diagnosticare care urmărește identificarea deficiențelor și punctelor slabe în cadrul unui sistem, care poate prezenta oportunități de corupție. Evaluarea ris-

cului, mai degrabă, se concentrează asupra potențialului decât asupra percepției, existenței sau extinderii corupției. În centrul său, o evaluare a riscurilor tinde să implice un anumit grad de evaluare a probabilității producerii corupției și / sau a impactului pe care ar avea-o dacă ar exista. **Gestionarea riscurilor** analizează apoi ce ar putea sau ar trebui făcut în legătură cu aceste riscuri de corupție.

³⁵ Anti-Corruption Compliance: A Guide for Mid-Sized Companies in Emerging Markets, CIPE, 2014, www.cipe.org

Linii directoare pentru evaluarea riscului de corupție și managementul riscului

1. Identificați principalele domenii funcționale ale organizației (de exemplu, achiziții, distribuție, vânzări)
2. Identificați riscurile pentru fiecare zonă funcțională și evaluați amploarea acestor riscuri
3. Identificați riscurile semnificative și evaluați probabilitatea apariției acestor riscuri
4. Identificați răspunsurile la zonele de risc
5. Selectați cel mai bun răspuns
6. Elaborarea măsurilor de gestionare a riscurilor
7. Formalizați și documentați un plan de gestionare a riscurilor
8. Implementarea planului de gestionare a riscurilor
9. Revizuirea și evaluarea planului de gestionare a riscurilor și a implementării acestuia

Evaluarea riscului de corupție ar trebui să fie efectuată periodic. Deși nu există o regulă pentru ceea ce înseamnă „periodic”, cele mai bune practici internaționale sugerează efectuarea evaluărilor de risc anual sau la fiecare doi ani. Pe baza rezultatelor, ar trebui de actualizat matricea riscurilor și planul de gestionare a riscurilor, cunoscut și sub numele de plan de acțiune pentru reducerea riscurilor.

4.2. Standarde de conduită / politici și proceduri

Potrivit studiului realizat de IDIS „Viitorul” în 2017, practica elaborării și implementării programelor, instrumentelor și procedurilor anticorupție în sectorul privat nu este uzuală pentru antreprenorii din Republica Moldova. Rezultatele sondajului arată că **80,8%** din companii nu au elaborat un program de acțiuni cu norme și proceduri speciale anticorupție. La fel, sondajul arată că **76,5%** din companii nu au proceduri prin care să fie prevenită și sancționată mita, iar **66,1%** din agenții economici nu dispun de proceduri prin care să fie prevenite conflictele de interese.

Politicele și procedurile ajută o companie să aducă claritate și consecvență așteptărilor funcționarilor și angajaților săi.

Politicele și procedurile sînt menite să ajute pe toată lumea să înțeleagă modul în care ei ar trebui să acționeze potrivit unor reguli precis definite despre evaluare, responsabilitate și disciplină.

Principiile OECD privind governanța corporativă precizează că revizuirea și orientarea politicii de risc a societății este una din funcțiile cheie ale consiliului de administrație. Organul superior de conducere (consiliul de administrație) ar trebui să solicite organului executiv al societății, șefilor de subdiviziuni ale companiei să efectueze în mod regulat și să raporteze evaluările riscurilor de conformitate anticorupție.

POLITICI ȘI PROCEDURI

În linii generale, **politicile** sînt principii, reguli și orientări formulate sau adoptate de o organizație pentru a-și atinge obiectivele pe termen lung. Politicile sînt formulate pentru a aborda principiile directoare în diferite domenii și direcții ale activității companiei, cum ar fi anticorupția, mituirea sau confidențialitatea. **Procedurile**, pe de altă parte, sînt metodele specifice utilizate pentru a exprima politicile în acțiune în cadrul operațiunilor zilnice ale organizației. Procedurile traduc principiile în pași și acțiuni necesare pentru a pune în aplicare o anumită politică, inclusiv indicarea persoanelor responsabile pentru fiecare acțiune particulară.

Documentele de bază pentru toate politicile și procedurile sînt **codul de governanță corporativă**, fie **codul de conduită** al unei companii.

4.2.1. Guvernanța corporativă

Printre standardele de conduită, politici și proceduri, un rol aparte îi revine guvernantei corporative, implementate de companii în întreaga lume. Guvernanța corporativă este un complex de procese, practici, politici, cadru de reglementare, cu impact asupra conducerii, administrării și controlului unei companii.

Standardele internaționale acordă o atenție deosebită guvernării corporative. În conformitate cu principiile OECD, guvernarea corporativă specifică distribuția drepturilor și responsabilităților dintre diferitele categorii de persoane implicate în companie cum ar fi: consiliul de administrație, directorii, acționarii și alte categorii (angajați, parteneri, creditori, autorități locale etc.) și stabilește regulile și procedeele de luare a deciziilor privind activitatea unei companii. Guvernanța corporativă are un rol important în protejarea intereselor proprietarilor, altor părți interesate, deoarece **sînt** transparentizate și eficientizate activitățile și procesele din cadrul companiei, sînt reduse riscurile pe care investitorii nu sînt capabili să le anticipeze și/sau nu doresc să le accepte, riscuri care pot provoca reducerea atractivității investiționale a societății.

În termeni concisi, guvernanta corporativă poate fi definită drept un cod de conduită economică, financiară și morală al unei companii. Codul de guvernanta corporativă trebuie să conțină principii și situații concrete (din practica națională și internațională), pe care persoanele implicate ale societății (membri ai organului executiv, ale consiliului, ale organelor de supraveghere, ale acționarilor, fie ale altor părți interesate) trebuie să le urmeze în relații reciproce.

Totodată, guvernanta corporativă este un element cheie în îmbunătățirea eficienței și creșterii economice, precum și în sporirea încrederii investitorilor. Investitorii strategici vor evalua respectarea normelor de guvernanta corporativă ca parte a măsurilor lor de protecție a drepturilor acționarilor și împotriva riscurilor în conformitate cu normele generale acceptate într-o anumită țară. Investitorii potențiali vor plăti în mod frecvent pentru acțiuni într-o companie bine guvernată. Creșterea încrederii investitorilor în companiile moldovenești va conduce la creșterea competitivității acestora și la integrarea economiei naționale pe piața internațională.

*Instituirea unei guvernări corporative puternice în cadrul companiilor reprezintă și un mod esențial de abordare a problemei corupției. **O bună guvernanta corporativă nu este doar un instrument care crește eficiența, îmbunătățește accesul la capital și asigură durabilitatea - este, de asemenea, un instrument eficient împotriva corupției. La nivelul tranzacțiilor de zi cu zi, mita devine mai dificil de oferit și ascuns. La nivelul decizional, guvernanta corporativă injectează transparența și responsabilitatea, deci este foarte clar cum se iau deciziile și de ce.***

Este important să se știe că principiile guvernantei corporative nu se aplică exclusiv companiilor mari, acțiunile cărora sînt la bursele de valori. **Valorile și cele mai bune practici ale guvernantei corporative se aplică diferitelor tipuri de societăți, inclusiv întreprinderilor mici și mijlocii.** Cel mai probabil este necesar ca acestea să fie adaptate, ținînd cont de diferitele forme de proprietate ale societății și de riscurile asociate activităților societății comerciale.

Cu toate acestea, indiferent de mărimea unei companii sau de structura ei specială de guvernanta, cel mai înalt organ de conducere și directorul general trebuie să transmită un mesaj clar că practicile corupte din cadrul companiei nu sunt permise, să demonstreze aceasta prin propriul comportament profesional și, de asemenea, să introducă și să sprijine măsurile de prevenire a mitei și a altor forme de corupție.

4.2.2. Codul de conduită

Codul de conduită reprezintă un set de valori, standarde de etică și integritate în tot ceea ce face o companie, care ghidează deciziile și acțiunile de fiecare zi ale angajaților și conducerii. Codul de conduită definește modul unei companii de a face afaceri corecte.

Acesta ar trebui să fie elaborat pe baza unei evaluări aprofundate a riscurilor și cu o contribuție largă din cadrul companiei, să fie redactat în limbaj simplu și aprobat de consiliul de administrație (sau cel mai înalt organ de conducere). Este expresia finală a valorilor companiei și a „tonului din partea de sus”. Deși codurile de conduită ar trebui să reflecte cultura unică a fiecărei companii și, prin urmare, nu arată la fel, trebuie

să aibă aceleași principii de bază în respectarea legii și desfășurarea afacerilor cu integritate.

Un cod de conduită bun ar trebui să precizeze în mod cuprinzător regulile și valorile generale ale companiei, fiind totodată și flexibil pentru formularea politicilor și procedurilor ulterioare. Fiecare cod este un amestec de principii și reguli precise care corespund culturii unei anumite companii. Principiile se pot aplica în mod individual în domenii care greu pot fi de definit în termeni specifici pentru fiecare caz, cum ar fi conflictul de interese. Regulile precise sînt potrivite pentru zonele de conduită mai clare, cum ar fi toleranța zero pentru mită.

Este important de a asigura comunicarea corespunzătoare a codului de conduită în întreaga companie, de exemplu prin faptul că este ușor accesibil în rețeaua internă a companiei și distribuit tuturor angajaților pe suport de hîrtie. Angajații trebuie să ateste periodic în scris că au citit și au înțeles codul. De asemenea, este esențial să se spună că codul de conduită se aplică în mod egal tuturor celor din cadrul firmei, de la președintele consiliului de administrație și de la directorul executiv la cel mai mic angajat al companiei. Prevederile codului ar trebui, de asemenea, să se extindă asupra tuturor terților care realizează activități în interesul și în numele companiei.

Un cod de conduită trebuie³⁶:

- să stabilească valorile și principiile de bază ale companiei, care să orienteze deciziile;
- să precizeze metodele de abordare a problemelor specifice, care sînt în conformitate cu valorile corporative;
- să descrie modurile în care angajații pot obține îndrumări în situații complexe sau neclare din punct de vedere etic;
- să ofere detalii despre modul de raportare a cazurilor de încălcare a codului;
- să ofere un set de stimulente și sancțiuni, care să asigure conformarea;
- să stabilească clar obiectivele care urmează să fie îndeplinite de cod;

- să asigure susținerea și implementarea codului de angajații de la toate nivelurile companiei;
- să reflecte actele legislative și normative relevante;
- să fie scris într-un mod simplu și clar, evitînd argoul juridic și diateza pasivă;
- să facă referință la situații din viața reală (în special în cazul interdicțiilor);
- să includă exemple practice;
- să includă resurse pentru informații și orientări suplimentare;
- să fie ușor de utilizat, în caz contrar acesta nu va fi folosit.

Pentru ca un cod să fie efectiv, companiile trebuie să asigure și sa-și asume angajamentul pentru ca³⁷:

- funcționarii superiori să susțină codul și să servească drept exemplu pentru alții;
- personalul să fie implicat în toate etapele de elaborare și implementare a codului;
- mecanismele de suport să fie implementate pentru a încuraja utilizarea codului;
- respectarea codului poate fi luată în considerație în cazul promovării și avansării în carieră;
- respectarea codului să fie monitorizată regulat prin intermediul unor mijloace corespunzătoare de verificare;
- instruirea privind codul de conduită (și conștientizarea generală privind corupția) să fie regulată și comprehensivă;
- organizația să promoveze continuu cultura sa etică (codul este un instrument important, dar nu unicul);
- codul să fie pus în aplicare prin acțiuni disciplinare, cînd e necesar;
- codul să fie revizuit în mod regulat pentru a fi actual, relevant și accesibil;
- codul să fie elaborat într-un stil și cu o structură care să întrunească necesitățile specifice ale organizației;
- codul să devină un aspect integral pentru influențarea deciziilor, acțiunilor și atitudinilor la locul de muncă.

³⁶ Raport de evaluare a conformității sistemul național anticorupție al Republicii Moldova la principalele standarde internaționale în domeniul combaterii a corupției și integrității în sectorul privat, PNUD, 2016, poate fi accesat pe pagina web: http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/raport-de-evaluare-coruptie-privat.html

³⁷ Model de Cod de conduită pentru întreprinderile mici și mijlocii, PNUD, 2016, poate fi accesat pe pagina web: [https://anticoruptie.md/media/Model%20de%20Cod%20de%20Conduit%C4%83%20pentru%20\(1\).pdf](https://anticoruptie.md/media/Model%20de%20Cod%20de%20Conduit%C4%83%20pentru%20(1).pdf)

Codul de Conduită este considerat unul din instrumentele utile pentru lupta împotriva corupției în sectorul privat.

Acest Cod este alcătuit dintr-un set de principii privind desfășurarea activităților într-un mod corect, transparent, cu respectarea legilor și luarea deciziilor etice în orice împrejurare. Respectarea de către companie și întreg personalul său a prevederilor anticorupție din Cod va duce la prevenirea mitei și corupției.

De obicei, companiile din întreaga lume pun în aplicare în codul de conduită norme privind interzicerea tuturor formelor de corupție pentru a-și demonstra angajamentul în lupta cu corupția.

Aceste norme se pot referi la următoarele³⁸:

A Angajare/Recrutare

O atenție deosebită ar trebui acordată procesului de angajare generat de o relație cu un client sau de un parteneriat de afaceri.

În acest sens:

- Contractele de muncă ar trebui să includă clauze pentru combaterea mitei și corupției. O atenție specială ar trebui acordată contractelor de muncă pentru funcțiile cu expunere ridicată la mită și/sau corupție, acestea trebuind să includă clauze specifice cu privire la combaterea mitei și corupției.

Notă: Potrivit studiului realizat de IDIS „Viitorul”, **67,1% din antreprenori nu stabilesc în contractele de muncă cu angajații clauze pentru combaterea corupției, proceduri disciplinare și alte sancțiuni pentru încălcări ale acestor clauze, precum și beneficii pentru respectarea lor.**

- Locurile de muncă ar trebui create pentru a răspunde nevoilor obiective ale companiei și nu în mod particular pentru rude, prieteni sau la cererea unui funcționar public.

- Niciun candidat recomandat de un funcționar public nu ar trebui angajat decât în urma parcurgerii unui proces imparțial de angajare și având la bază aceleași criterii ca în cazul oricărui alt candidat, pentru aceeași funcție.
- O atenție specială ar trebui acordată acțiunilor prin care un funcționar public poate încerca să influențeze procesul de angajare, solicitând angajatului unei companii să-i acorde ajutor în găsirea unui loc de muncă pentru o rudă, un prieten sau pentru sine, anticipând plecarea din funcția (publică) deținută.

B Sponsorizări

Sponsorizarea ar trebui să fie acordată într-o manieră transparentă, evitându-se conflictele de interese și asigurându-se că fondurile și bunurile sînt utilizate în scopurile propuse.

În acest sens:

- Managementul companiei și angajații ar trebui să cunoască prevederile actelor normative cu privire la filantropie și sponsorizare și ale oricăror alte reglementări conexe.
- În stabilirea politicii sale de sponsorizare, compania trebuie: (a) să păstreze o poziție independentă cu privire la problemele publice care fac obiectul sponsorizării; (b) să evite favorizările generate prin sponsorizare; (c) să monitorizeze fondurile alocate pentru sponsorizări; (d) să solicite beneficiarului un plan de management de proiect cu privire la sponsorizare; (e) să evite susținerea de produse sau de servicii în campaniile de sponsorizare; (f) să evite conflictele de interese în promovarea sponsorizărilor.
- Nicio sponsorizare nu trebuie acordată în anticiparea, în recunoașterea sau în schimbul primirii vreunui câștig comercial.
- Sponsorizările trebuie să fie precedate de efectuarea unui proces de „due diligence” (investigație diligentă) temeinic realizat și documentat, cu privire la riscurile în legătură cu activitatea publică și istoricul potențialilor beneficiari.

³⁸ Principiile anticorupție ale Amcham Romania, poate fi accesat pe pagina web: https://www.amcham.ro/UserFiles/articleFiles/Principiile%20anticorupție%20ale%20AmCham%20Romania_03041134.pdf

- Pe pagina de web a companiei, ar trebui publicate informații referitoare la cheltuielile făcute din fondurile acesteia pentru sponsorizări.

Notă: *Potrivit studiului realizat de IDIS „Viitorul”, doar 11,2% din companii fac publice informațiile ce se referă la cheltuielile pentru sponsorizări.*

C Parteneri și contractori (furnizori, consultanți)

Dispoziții exprese pentru combaterea mitei și corupției ar trebui să fie incluse în contractele încheiate cu partenerii de afaceri, în scopul de a preveni mita și corupția, precum și de a diminua și limita un astfel de comportament.

- Astfel de dispoziții contractuale se pot referi la mită, șantaj, fraudă, activitate de tip cartel, trafic de influență, spălare de bani, precum și orice activitate similară de natură penală.

Notă: *Potrivit studiului realizat de IDIS „Viitorul”, în relațiile cu partenerii de afaceri, 72,6% din antreprenori nu includ în contractele încheiate dispoziții exprese privind combaterea corupției și eventualele consecințe pentru încălcările acestor dispoziții.*

- Companiile trebuie să aducă la cunoștință celelalte părți contractante orice obligații referitoare la anticorupție și să prevadă în mod expres, pentru punerea în aplicare, acțiuni disciplinare și sancțiuni pentru încălcările regulamentelor companiei care prevăd combaterea mitei și corupției.

Notă: *Potrivit studiului realizat de IDIS „Viitorul”, 72% din companii nu fac cunoscute propriile politici anticorupție potențialilor parteneri de afaceri și nici nu evaluează dacă aceștia au programe anti-corupție eficiente.*

- Companiile trebuie să evalueze expunerea lor la riscurile de mită și corupție care decurg din raporturile lor cu persoane asociate și să aplice procedurile corespunzătoare de „due diligence”, în scopul de a reduce riscurile aferente mitei și corupției.
- Plățile sau alte remunerații cu privire la serviciile contractuale, trebuie să fie indicate în mod expres în contract și să fie proporționale cu serviciile furnizate. Plățile trebuie monitorizate cu atenție, pentru a se evita utilizarea acestora pentru activități de mită și/sau corupție.

D Deplasări, cadouri și alte cheltuieli

Pe durata desfășurării raporturilor cu funcționari publici, companiile trebuie să respecte principii precum integritatea, acuratețea tranzacțiilor/cheltuielilor, responsabilitatea, transparența și respectarea reglementărilor în vigoare și să evite conflictele de interese.

În acest sens:

- Companiile se vor abține de la a oferi bunuri de valoare funcționarilor publici, în scopul de a obține sau de a câștiga tratamente preferențiale; un cadou nu trebuie, în niciun caz, să aibă drept scop afectarea imparțialității sau a corectitudinii funcționarului public.
- Cadourile ar trebui să aibă o valoare simbolică sau limitată și să nu creeze o aparență de incorectitudine sau nelegalitate.
- Companiile nu trebuie să acorde onorarii funcționarilor publici; cheltuielile de deplasare pot fi rambursate în cazul în care au fost făcute într-un scop de afaceri legitim, dar vor fi realizate direct către hotel/compania aeriană sau către alți furnizori de servicii; mesele trebuie să aibă un cost rezonabil. Sume de bani sau echivalentul acestora, precum carduri-cadou, nu ar trebui oferite sau primite de către companii.

E Finanțările politice

Ori de câte ori se angajează la finanțarea unor activități cu caracter politic, companiile trebuie să respecte dispozițiile cadrului juridic relevant, care stabilesc un set de norme menite să asigure transparența, evitarea conflictelor de interese și care garantează că scopurile constituționale ale procesului politic sunt atinse.

În acest sens:

- Managementul companiei și angajații trebuie să respecte prevederile actelor normative naționale privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale, precum și orice alte reglementări conexe.
- Companiile ar trebui să implementeze politici interne cu privire la finanțarea activităților politice care pot să conțină prevederi precum: limite anuale

pentru donațiile făcute partidelor politice, interzicerea efectuării donațiilor în cazul companiilor cu datorii restante la bugetul de stat, precum și transparența donațiilor.

- Finanțarea activităților politice, în general, ar trebui să reflecte interesele companiei și nu apartenențele politice ale administratorilor, funcționarilor și angajaților săi.
- Nicio finanțare politică nu se va acorda în anticiparea, în recunoașterea sau în schimbul primirii vreunui câștig comercial.
- Finanțările politice trebuie să fie precedate de un raport de „due diligence”, temeinic realizat și documentat, asupra riscurilor cu privire la activitatea publică și la istoricul partidelor politice și al candidaților.
- Pe pagina de web a companiei ar trebui publicate informații referitoare la cheltuielile făcute din fondurile acesteia pentru activități politice.

Notă: Potrivit studiului realizat de IDIS „Viitorul”, doar **6,5 %** din companii publică informațiile ce se referă la cheltuielile realizate în calitate de contribuții politice.

F Plăți de facilitare

Plățile de facilitare sunt acele plăți efectuate în scopul de a asigura sau de a accelera realizarea unei activități de rutină sau a unei acțiuni necesare (ex: plăți pentru prelucrarea de vize, proceduri vamale, permise, licențe, servicii poștale, inspecții, servicii de telefonie, alimentare cu apă sau energie electrică, de încărcare și descărcare marfă sau servicii medicale).

În acest sens:

- Companiile ar trebui să interzică utilizarea plăților de facilitare și să informeze asupra unei astfel de interdicții prin programe de etică și de conformitate.
- Companiile ar trebui să asigure un control sporit asupra tuturor plăților și cheltuielilor și o mai bună evidență cu privire la avansurile sau plățile cu caracter special, precum și orice alte tranzacții neobișnuite.

G Managementul procesului de licitație (achiziții publice)

Politicile specifice pentru combaterea mitei și corupției ar trebui să aibă în vedere domeniul achizițiilor publice, întrucât acest domeniu este deosebit de expus la riscuri de corupție, din cauza valorilor mari implicate, a numărului de contracte, precum și din cauza puterii discreționare de apreciere, inerentă unui astfel de proces.

În acest sens:

- Companiile ar trebui să respecte faptul că este interzis să oferi, să promiți sau să acorzi în mod intenționat orice folos material necuvenit sau alte foloase, direct sau indirect, unui funcționar public, pentru ca astfel de persoane să facă sau să nu facă un anumit lucru, în legătură cu atribuțiile sale, în scopul de a obține beneficii sau alte foloase necuvenite.
- Companiile ar trebui să aibă proceduri de sancționare stricte, proceduri disciplinare și alte sancțiuni pentru încălcări ale dispozițiilor referitoare la mită și corupție.
- Companiile ar trebui să promoveze transparența în activitățile legate de punerea la dispoziție a informațiilor relevante în legătură cu procedurile de achiziții publice.

Notă: Potrivit studiului realizat de IDIS „Viitorul”, doar **8,4 %** din companii publică informațiile ce se referă la parteneriatele publice-private și doar **10,4%** din companii publică informațiile privind participarea la achiziții publice.

H Incapacitatea de a preveni fapte în legătură cu mita comise de către o persoană asociată

Companiile pot fi trase la răspundere pentru incapacitatea de a preveni fapte în legătură cu mita, ce au fost comise de oricare dintre persoanele lor asociate. Companiile pot fi trase la răspundere, chiar dacă acestea nu au participat în mod direct sau nu au avut cunoștință despre fapta de mită, nefiind necesar ca persoana asociată să fie condamnată pentru mită.

În conformitate cu legea privind mita din Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, o filială moldovenească a unei companii din Regatul Unit sau orice companie înregistrată în Republica Moldova care desfășoară o afacere sau o parte a unei afaceri (inclusiv o activitate comercială sau profesională) oriunde în Regatul Unit, poate fi sancționată penal pentru a nu fi împiedicat comiterea unei fapte de mită de către o persoană asociată cu respectiva entitate moldovenească.

În înțelesul legii sus-nominalizate, persoana asociată poate fi un angajat al companiei, un agent sau o filială, precum și un distribuitor, intermediar, partener și, în general, orice entitate care desfășoară o activitate pentru sau în numele companiei respective.

Companiile moldovenești pot să răspundă în temeiul legii date în măsura în care desfășoară în mod demonstrabil afaceri în Regatul Unit, condiție care ar putea fi considerată îndeplinită prin funcționarea unui birou regional sau național, prin desfășurarea unor activități

comerciale de vânzări sau a unor alte tipuri de activități comerciale.

Companiile pot fi sancționate indiferent de locul unde s-a săvârșit fapta privind mita (inclusiv pe teritoriul Republicii Moldova), iar procedurile legale pentru sancționarea acestei infracțiuni se vor desfășura în Regatul Unit.

Companiile condamnate pentru săvârșirea acestei infracțiuni ar putea fi obligate la plata unor amenzi în cuantum nelimitat, putând de asemenea fi supuse măsurii confiscării beneficiilor obținute prin fapta de mită și excluse din procedura pentru atribuirea contractelor de achiziții publice, pe teritoriul întregii Uniuni Europene.

Singura apărare admisibilă pentru această infracțiune constă în dovedirea de către companie a faptului că aceasta a implementat „proceduri adecvate” în scopul de a preveni comiterea de către persoanele lor asociate de infracțiuni în legătură cu mita.

Codul de guvernanză corporativă și codul de conduită în Republica Moldova

Cadul legal autohton cuprinde puține referințe și reglementări ce țin de guvernanză corporativă și codul de conduită în întreprinderile mici și mijlocii.

Legea integrității prevede în art.39 alin.(2) o normă generală potrivit căreia codurile de etică se adoptă la nivelul asociațiilor profesionale ale mediului de afaceri, fiind preluate și dezvoltate la nivelul organizației comerciale în conformitate cu prevederile legislației Republicii Moldova și principiile businessului internațional, stabilite de codurile internaționale de etică în afaceri.

Referințe la codul de guvernanză corporativă și codul de etică în afaceri pentru societățile comerciale regăsim în Strategia națională de integritate și anticorupție pentru anii 2017-2020. Astfel, acțiunea nr.9, cuprinsă în Prioritatea VII.3. „Etica afacerilor” al Planului de acțiuni al Strategiei, prevede elaborarea și promovarea codului-model de etică în afaceri și de guvernanză corporativă pentru societățile comerciale cu scopul de a asigura exercitarea corectă a activităților economice, a

preveni conflictele de interese și a încuraja aplicarea bunelor practici comerciale de către întreprinderi, atât în relațiile dintre ele, cât și în relațiile cu statul. Plus la aceasta, acțiunea nr.10 se orientează spre identificarea stimulentele legale pentru promovarea implementării codurilor de etică în afaceri și de guvernanză corporativă, pentru prevenirea corupției și asigurarea integrității angajaților.

În prezent, în Republica Moldova dispun de coduri de conduită în afaceri doar companiile mari cu capital străin, fie mixt, precum și unele companii mari autohtone, preponderent cele care desfășoară afaceri și peste hotarele țării.

Rezultatele sondajului realizat de IDIS „Viitorul” scoate la suprafață faptul că **52,8%** din companii nu au un Cod/Ghid intern de etică în afaceri pentru angajații săi, iar **41,5%** dispun de astfel de Cod/Ghid.

Aceste răspunsuri ale agenților economici trebuie privite critic, ori în cadrul focus-grupurilor și interviurilor directe, aceștia nu au putut relata nici o informație

despre existența/inexistența unor astfel de coduri, precum și ce conțin aceste coduri de conduită. În cazul existenței unor coduri, apare firesc întrebarea privind calitatea acestora și nivelul de implementare a normelor codului în practică. Aici, cel mai probabil, trebuie de depus eforturi pentru îmbunătățirea codu-

rilor și elaborarea noilor coduri de conduită, în baza standardelor și bunelor practici internaționale. Un punct de reper pot constitui codurile de conduită ale companiilor mari cu capital străin, fie mixt, care desfășoară activitate în Republica Moldova (ex: Orange, Moldcell, etc.).

4.3. Supravegherea (controlul) conformității, angajamentul și resursele

Consiliul de administrație sau un organ de conducere echivalent, de nivel înalt, este responsabil pentru aprobarea structurii adecvate de conformitate în cadrul companiei.

*Organul executiv al companiei, cu aprobarea consiliului de administrație, trebuie să selecteze și să numească un **Ofițer de etică și conformitate**, sau un individ cu o înaltă calificare în companie, care ocupă un alt post, însă cu funcții similare.*

Aprobarea persoanei potrivite ar fi, în mod obișnuit, sarcina unui comitet de audit sau a unui comitet de etică al consiliului de administrație (dacă este stabilit un astfel de comitet). Această persoană ar trebui să aibă cunoștințe profunde despre companie, precum și o **reputație impecabilă de persoană onestă și integritate, care merită încredere**. Pentru a face ca funcția de conformitate să fie completă și eficientă, consiliul de administrație trebuie să dedice, de asemenea, resurse financiare și umane adecvate pentru aceasta, ca parte a planului de afaceri mai amplu al companiei, și să acorde suficient timp și atenție supravegherii programului de conformitate.

În funcție de mărimea societății, Ofițerul de etică și conformitate poate lucra de unul singur sau poate fi șeful unui întreg departament, cu personal dedicat diferitelor funcții, cum ar fi gestionarea unui sistem de avertizare împotriva corupției, furnizarea de consultanță privind conformitatea, desfășurarea instruirilor, investigațiilor și raportarea.

În cazurile în care Ofițerul de etică și conformitate raportează Directorului general, este esențial, în planul raportării, ca cel puțin să existe accesul la consiliul de administrație, în care va exista o persoană de contact primar cu Ofițerul de etică și conformitate. Raportarea periodică, care este efectuată, de preferință, nu mai puțin de patru ori pe an, ar trebui să includă prezentarea și discutarea obiectivelor programului de conformitate al companiei, să evidențieze evoluțiile esențiale legate de punerea în aplicare a diferitelor politici de conformitate și să abordeze cazurile de abatere. În afară de raportarea periodică, Ofițerul de etică și conformitate ar trebui, de asemenea, să dispună de posibilitatea să pună în discuție, în orice moment, probleme importante în cadrul consiliului de administrație.

În ceea ce privește structura de raportare, cea mai bună practică este ca Ofițerul de etică și conformitate să raporteze direct consiliului de administrație pentru a-i asigura un grad de independență față de organul executiv al societății.

Conformitatea nu este responsabilitatea exclusivă a Ofițerului de etică și conformitate. În cele din urmă, conducerea și consiliul de administrație sînt responsabile de asigurarea respectării deplină a legislației și a regulilor sale interne. Este de datoria conducerii să se asigure că politicile și procedurile sînt respectate și controalele de conformitate sînt implementate în mod corespunzător. Conformitatea eficientă trebuie să fie un parteneriat între Ofițerul de etică și conformitate și conducerea companiei.

Funcția de conformitate în întreprinderile mici și mijlocii

Legile anticorupție naționale și internaționale se aplică în egală măsură tuturor întreprinderilor indiferent de dimensiunile acestora. Nu există excepții speciale pentru întreprinderile mai mici.

Cu toate acestea, este în general recunoscut faptul că măsurile de diminuare a riscului de corupție instituite de o companie ar trebui să fie proporționale cu mărimea companiei și expunerea la risc (riscurile la care poate fi expusă). Altfel spus, **amploarea programului de conformitate depinde în mare măsură de mărimea companiei și riscurile ei de afaceri.**

Corporațiile multinaționale dispun de departamente de conformitate, care adesea angajează sute de oameni din întreaga lume. Este puțin probabil ca firmele mai mici să fie capabile să creeze un întreg departament

4.4. Educație și instruire/formare profesională

Educația și instruirea regulată sînt elemente cruciale ale oricărui program de conformitate. Totodată, reprezintă și un mijloc important de comunicare a legilor aplicabile, precum și a standardelor de etică ale companiei și politicilor de conformitate către conducerea companiei, personalului și consiliului de administrație. Informațiile prezentate în cadrul instruirilor trebuie să fie accesibile audienței și practice pentru îndeplinirea sarcinilor de zi cu zi. Totodată, în afară de o sesiune generală de instruire aplicabilă tuturor angajaților, ar trebui să existe module adaptate care să se concentreze asupra responsabilităților individuale de muncă.

Toți angajații ar trebui să beneficieze de o instruire de bază cu privire la chestiuni cheie de conformitate (de exemplu, prevenirea hărțuirii, siguranța la locul de muncă, norme de securitate la locul de muncă), inclusiv instruire în domeniul anticorupție (precum: conflictul de interese, politica de cadouri și codul de etică). Pentru consiliul de administrație, managerii de

dedicat eticii și conformității. În astfel de companii este posibil să existe doar o persoană responsabilă cu conformitatea. De multe ori, astfel de companii nu dispun de resurse pentru a angaja un specialist responsabil nemijlocit de aspectele conformității și eticii în afaceri. Acest fapt nu este ceva ieșit din comun, ori există modalități prin intermediul cărora companiile mici și mijlocii își pot structura programele de conformitate cu propriile necesități pentru a le face eficiente.

În cazul întreprinderilor mai mici poate să nu existe o necesitate pentru un departament de conformitate, iar funcția de etică și de conformitate să fie executată cu normă parțială (în cumul) de către un membru al personalului deja angajat într-o altă funcție (de exemplu, în domeniul juridic, financiar, resurse umane, securitate sau managementul de proiecte), care, în caz de necesitate, se poate baza pe cunoștințele și experiența altor specialiști din companie sau experților externi.

În nivel superior și mediu, precum și angajații care se află cel mai direct în contact cu oficialii guvernamentali (funcționarii publici), trebuie de prevăzut posibilitatea desfășurării unor instruirii suplimentare în domeniul anticorupție. La fel, o atenție deosebită ar trebui să se acorde instruirii Ofițerului de conformitate și etică, deoarece acesta este responsabil, împreună cu conducerea companiei, de asigurarea respectării programelor de conformitate.

Cele mai bune practici recomandă desfășurarea, cel puțin, a instruirilor anuale privind etica și conformitatea, însă educația personalului nu trebuie să se oprească acolo. Instruirea și formarea profesională a angajaților este un proces continuu. Ca modalități de instruire pot fi organizate seminare, iar pentru întreprinderile mici și mijlocii pot fi identificate și alte modalități, mai puțin costisitoare, inclusiv cu ajutorul asociațiilor de profil sau organizațiilor nonguvernamentale.

De asemenea este important de menționat că educația și formarea profesională joacă un rol cheie în procesul de evaluare a riscurilor companiei. Problemele comune care apar din întrebările personalului și discuțiile în timpul acestor sesiuni oferă informații valoroase despre faptul unde se află cele mai probabile vulnerabilități.

4.5. Monitorizare și audit

Monitorizarea și auditul sunt părți esențiale ale procesului de guvernare și, în contextul programului de etică și de conformitate, acestea urmăresc să se asigure că programul este într-adevăr implementat.

Conducerea companiei trebuie să supravegheze eficiența și implementarea programului de conformitate și de etică. Efectuarea monitorizării și auditului pentru detectarea încălcărilor asigură respectarea programului de etică și de conformitate al companiei.

Monitorizarea este o evaluare continuă și constantă a calității performanței sistemului de control intern în timp, cu scopul de a-l îmbunătăți continuu. Acesta constă de obicei în procese regulate utilizate pentru a identifica semnalurile de alarmă, care pot necesita o evaluare mai detaliată. Monitorizarea începe deseori cu interviuri ale angajaților, în mod obișnuit într-un cadru informal, cum ar fi la prânz sau la o cafea, pentru a încuraja o conversație deschisă cu privire la riscurile cu care se confruntă în activitățile lor zilnice și dacă aceștia consideră că politicile și procedurile existente funcționează. Alte metode utile sînt chestionarea periodică sau activitatea în focus-grupuri cu personalul companiei.

Auditul reprezintă o formă de monitorizare axată pe zone identificate drept zone cu riscuri sporite în rezultatul evaluării riscurilor și monitorizării. Acesta oferă o asigurare independentă a conformității, fiind îndreptat spre detectarea, analiza, corectarea și remedierea problemelor specifice de conformitate. Auditul poate

Notă: Potrivit studiului realizat de IDIS „Viitorul”, **83,4%** din companii nu au organizat nici un curs pentru angajați sau manageri privind lupta anticorupție. Mai mult ca atât, doar **29,9%** din companii sînt interesate să participe gratuit la cursuri, seminarii și conferințe privind lupta anticorupție.

fi efectuat de părți independente în două moduri: audit intern sau audit extern. Un audit intern, realizat de o unitate specializată în cadrul companiei, este considerat independent nu de organizație, ci de procesul pe care această unitate specializată îl verifică. Auditul extern este efectuat de profesioniști independenți din afara companiei. Auditul este cel mai frecvent asociat cu finanțele, dar orice proces, inclusiv conformitatea, poate fi auditat pentru a identifica punctele tari și punctele slabe.

Trebuie de reținut că un program eficient de conformitate presupune o îmbunătățire constantă. Întrucît mediul de afaceri continuă să se schimbe, riscurile și provocările de conformare evoluează și necesită ajustări. În consecință, ar trebui de evaluat periodic procesul de implementare și impactul programului de conformitate. În termeni practici, îmbunătățirea se realizează prin evaluarea periodică a programului de etică și conformitate și printr-un plan de eliminare a oricăror deficiențe identificate.

Notă: Potrivit studiului realizat de IDIS „Viitorul”, în **59,5%** din companii nu se aplică norme de audit suficiente pentru a facilita prevenirea și descoperirea actelor de corupție. În ce privește monitorizarea programelor anticorupție din cadrul unei întreprinderi, rezultatele sondajului arată că prioritar această obligație trebuie să-i revină managementului organizației (**39,5%**), fie unei companii externe de audit și certificare (**11,2%**), fie unei asociații patronale (**10,2%**), fie unei asociației de business din ramură (**8%**).

4.6. Raportarea și investigarea

Una dintre cele mai importante funcții ale Ofițerului de etică și conformitate este crearea unui sistem la nivel de companie, care să permită angajaților să pună întrebări specifice ce țin de conformitate, să împărtășească preocupările și să raporteze încălcările într-o manieră confidențială. Este esențial ca acest sistem să fie compatibil cu legislația națională, în special cu legile privind confidențialitatea datelor.

Sistemul de raportare

Raportarea greșelilor în cadrul unei organizații de către unul dintre angajații săi este cunoscută sub numele de „whistleblowing” - un termen care poate fi tradus ca „avertizare” sau „denunțare”.

Avertizarea internă este o sursă importantă de detectare a comportamentului real sau potențial neetic

În multe țări, raportarea privind un comportament neconform poate avea o conotație mai degrabă negativă de „trădător/denunțator”. Este important compania să sublinieze faptul că avertizarea privind încălcările politicilor companiei, inclusiv asupra manifestărilor de corupție, este de fapt un act de loialitate față de companie și de susținere a valorilor sale. Angajații trebuie să se simtă în siguranță să vorbească în mod deschis și acest lucru poate fi realizat numai dacă ei nu se vor teme de represalii. Acest lucru este absolut crucial.

În majoritatea cazurilor, avertizorii rămân totuși expuși pericolului persecutării, concedierii sau atentei la integritatea fizică și psihică din partea celui pe care l-au denunțat. În alte cazuri, avertizorii se pot confrunta cu ignorarea avertizării depuse³⁹. Potrivit doctrinei juridice, avertizorul de integritate care a deconspirat fapte ilegale și a fost ostracizat sau persecutat poate cere despăgubirea prejudiciilor de la angajator.

Necesitatea existenței unor mecanisme de protecție pentru avertizori sînt prevăzute într-un set de convenții și acte normative internaționale, precum art.9 al Convenției Civile privind corupția, care prevede expres ca statele să adopte „în dreptul său intern o protecție adecvată împotriva oricărei sancțiuni nejustifi-

cate față de salariații care, de bună credință și pe baza unor suspiciuni rezonabile, denunță fapte de corupție persoanelor sau autorităților responsabile”. Această clauză este aplicată angajaților atât în sectorul privat cît și în cel public. Un alt tratat internațional cu prevederi „whistleblowing” se conțin în art.33 al Convenției ONU împotriva corupției și art.22 al Convenției penale contra corupției, care prevăd adoptarea de către state a unor mecanisme eficiente de protecție a denunțătorilor în interes public.

Un sistem eficient de raportare ar trebui să includă următoarele elemente:

A Diferite canale de raportare. Aceste canale pot implica un supraveghetor, un consilier juridic, conducerea companiei sau un avocat al societății. În cazul în care încălcarea a implicat supraveghetorul angajatului este important să existe alte modalități de raportare.

Potrivit prevederilor instrumentelor internaționale și bunelor practici, persoanele care denunță fapta ilegală trebuie să beneficieze cumulativ de 3 canale de comunicare prin care să semnaleze faptele ilicite reale sau eventuale, precum și să prezinte probe despre fapta ilegală. Aceste canale sînt:

- Intrainstituționale – presupune subdiviziunile din interiorul entității în care activează avertizorul, precum: superiorul nemijlocit, șefului de direcție generală, subdiviziunii securitate internă, conducătorul autorității.
- Interinstituționale – presupune o entitate abilitată sau investită cu atribuții în domeniul primirii și examinării avertizărilor și aplicării protecției avertizorilor.

³⁹ http://www.alianta.md/other_dox/Avertizori-WB_0.pdf

- Avertizări publice – presupune denunțarea de către avertizor a unor fapte ilicite surselor mass-media sau ONG-urilor.

Funcționarea eficientă a canalelor de raportare pentru avertizările de integritate au rolul de a semnaliza problemele din cadrul companiei, înainte ca acestea să capete amploare. Astfel, pot fi prevenite loviturile de imagine și scandalurile care afectează credibilitatea companiei în fața partenerilor, investitorilor și clienților sau care pot atrage sancțiuni dure.

- B** Linie telefonică anonimă. Sistemul liniei telefonice fierbinți ale unei companii trebuie să fie proporțional cu dimensiunea și resursele sale. În întreprinderile mari gestionarea liniei telefonice este externalizată unor firme terțe specializate. Cu toate acestea, acest lucru poate fi costisitor. Firmele mai mici pot crea alte modalități de raportare anonime, cum ar fi o „boxă” amplasată într-un loc ușor accesibil în incinta companiei. Ofițerul de etică și conformitate ar trebui să verifice periodic informațiile, să le documenteze și să ia măsuri atunci când este necesar.
- C** Procesul de analiză a informațiilor raportate. Problemele raportate sînt analizate și vor fi determinați pașii ce trebuie de întreprins în continuare. Aici este important de a stabili un proces eficient de efectuare a investigațiilor interne.
- D** Garanția efectivă a confidențialității. Angajații care informează despre încălcări trebuie să li se acorde garanția confidențialității, astfel încît să nu fie nevoiți să se teamă de represalii pentru sinceritate/deschidere.
- E** Reacționarea rapidă și eficientă la represalii, discriminări și hărțuiri. Chiar și cu cele mai mari eforturi depuse pentru a păstra anonimatul unui angajat care a raportat încălcări, acesta poate fi suspectat de persoana (persoanele) a cărei conduită a fost raportată. Dacă suspiciunea se transformă într-o formă de comportament agresiv, compania trebuie rapid să oprească aceste comportamente.

Investigații

Ofițerul de etică și conformitate trebuie să decidă mai întâi dacă informațiile raportate justifică o investigație completă (adică dacă există motive suficiente pentru începerea unei investigații) sau dacă problema este minoră și poate fi rezolvată în alte moduri. Dacă este necesară o investigație, Ofițerul de etică și conformitate trebuie să decidă cine va realiza această investigație - consilierul juridic, personalul departamentului de conformitate, departamentul resurse umane, conducerea companiei, etc. Unele probleme complexe pot justifica aducerea unui expert din exterior pentru efectuarea investigației.

Ca urmare a raportării unei încălcări, se desfășoară o anchetă, care urmărește să stabilească toate circumstanțele cazului.

Dacă o investigație se desfășoară și este condusă de Ofițerul de etică și conformitate, în primul rînd este nevoie de consultat cu consilierul juridic sau cu specialistul în resurse umane pentru a se asigura că investigația va fi efectuată într-un mod care nu încalcă legile, politicile companiei și nu va afecta probele, care ar putea fi necesare pentru o anchetă penală de succes. Ar trebui să determinați documentele pe care le veți verifica; bunurile companiei, cum ar fi computerele sau birourile angajaților la care aveți nevoie de acces; la fel, să determinați care din angajații companiei este necesar de interviuat, inclusiv pe cel care a raportat (dacă această nu era anonimă), toți martorii relevanți, precum și persoana sau persoanele în privința cărora se va face investigația. Potrivit celor mai bune practici, interviuarea învinutului se va desfășura în prezența unei alte persoane, care va acționa ca un observator obiectiv și va întocmi un proces-verbal detaliat al interviului. Persoana învinuită ar trebui întotdeauna să aibă șansa de a prezenta argumentele sale și a explica viziunea sa asupra subiectului, deoarece pot exista circumstanțe atenuante.

Obiectivul fundamental al unei investigații este acela de a determina „cine, ce, cînd, unde, de ce și cum” și a stabili răspunderea pentru încălcare. Poate fi necesar

de a lua anumite măsuri cu caracter provizoriu, cum ar fi trimiterea persoanei cercetate în concediu plătit în așteptarea rezultatului anchetei și restricționarea accesului persoanei investigate la computerele și documentele companiei. În același timp, examinați posibilele motive ale persoanei ce a raportat, dacă aceasta e consecința unor evenimente petrecute anterior sau o încercare de a manipula procesul.

Majoritatea companiilor stabilesc un interval de timp pentru investigații, de ex. 30 de zile de la raportarea informațiilor, fapt ce va asigura oportunitatea acestor investigații. Odată ce ancheta este finalizată, Ofițerul de etică și conformitate trebuie să documenteze întotdeauna constatările în scris într-o manieră clară și reală. Raportul trebuie să menționeze doar faptele, să nu includă presupuneri sau păreri și să se limiteze doar la subiectul ce face obiectul investigației. Acest raport poate fi pregătit de către un jurist al companiei pentru a acorda documentului privilegiul legal de confidențialitate. Rezultatele trebuie comunicate înapoi consilierului juridic și conducerii și altor persoane, dacă este

necesar (departamentului resurse umane, membrilor consiliului de administrație). Asigurați informarea persoanei care inițial a raportat o încălcare, precum și persoanei acuzate de comiterea unei încălcări (chiar în pofida faptului că raportul investigației, de regulă, nu se pune la dispoziția acestora).

Cînd ancheta este finalizată, formulați recomandări privind pașii următori. Pe lângă diminuarea oricăror daune, pașii următori ar trebui să includă acțiuni de corectare a tuturor problemelor pe care le-ați identificat. În cele din urmă, asigurați-vă că păstrați fișierele privind ancheta, chiar dacă presupusele încălcări nu au fost demonstrate.

În cazul în care în rezultatul anchetei este descoperit un comportament neconform, Ofițerul de etică și conformitate este obligat să raporteze despre aceasta la nivel intern și este în sarcina consiliului de administrație și a consilierului juridic să decidă, în funcție de detaliile situației și de legislația țării, dacă va informa autoritățile publice drept competente.

4.7. Punerea în aplicare (asigurarea executării normelor), disciplina și stimulentele

Tot spectrul de măsuri de ordin disciplinar și posibile consecințe trebuie să fie clar descrise în politicile și procedurile societății.

Pedepsele pot varia de la mustrări orale sau scrise, suspendări temporare din funcție și penalități financiare, pînă la concediere.

Este dificil de generalizat referitor la pedeapsa adecvată ce poate fi aplicată pentru o anumită încălcare, dar, existența unor politici clare privind determinarea gravității încălcării vor ajuta la identificarea răspunsului adecvat. În cazul unor încălcări mai grave, Ofițerul de etică și conformitate trebuie să colaboreze cu consilierul juridic intern sau extern și cu departamentul de resurse umane pentru a asigura acțiuni adecvate se impun.

Există două puncte cheie care trebuie subliniate în ceea ce privește disciplina și aspecte privind nerespectarea legilor și regulilor:

- a) E necesar de a asigura că pedeapsa se potrivește cu gravitatea faptei. Încălcrile mici ar trebui să fie soluționate, în primul rînd, prin intermediul avertismentelor verbale din partea conducerii. Însă, în cazul continuării comportamentului neconform, sancțiunile disciplinare vor deveni mai severe. Pe de altă parte, încălcările grave, cum ar fi fraudă sau mituirea masivă, pot justifica concedierea imediată.
- b) E necesar de aplicat măsurile de executare a normelor și măsurile disciplinare corect și consecvent. Același standard ar trebui să se aplice tuturor în întreaga organizație - fără tratament special, indiferent de rang sau poziție.

Utilizarea stimulentei

O parte importantă a asigurării faptului că acțiunile disciplinare sînt cu adevărat ultima soluție, o reprezentă **utilizarea stimulentei**, care încurajează pe toți cei din companie să se comporte potrivit normelor etice și să urmeze politicile și procedurile companiei.

Stimularea determină comportamentul în toate sferile vieții. Există multe modalități prin care stimulentele simple pot schimba multe în ceea ce privește conformitatea.

Exemple de stimulente: lăudați comportamentul etic; recompensați pentru îmbunătățirea programului de conformitate; adăugați obiective în ceea ce privește etica și conformitatea în procesul anual de evaluare a performanței; sărbătoriți ziua sau săptămîna conformității; utilizați stimulentele financiare.

4.8. Răspuns / reacție, prevenire și îmbunătățire

Odată ce o încălcare a fost descoperită și investigată și cei vinovați au fost sancționați în mod corespunzător, trebuie de continuat cu eforturi pentru **prevenirea repetării unei astfel de situații**.

Scopul este îmbunătățirea constantă: este important să nu rezolvăm doar problema imediată, ci să eliminăm și cauzele care au dus la apariția problemei.

Acțiunile de răspuns și măsurile preventive corespunzătoare vor varia în funcție de tipurile de încălcări întîlnite. Acestea pot include implementarea noilor mecanisme de control, adăugarea unor criterii suplimentare de audit sau modificarea și extinderea programelor de instruire privind conformitatea și respectarea eticii în afaceri. Ofițerul de conformitate și etică trebuie să fie flexibil și să ajusteze programul pentru a-l face mai eficient.

2

Sistemul de Management Anti-mită ISO 37001

Mai multe organizații au investit deja timp și resurse materiale pentru a dezvolta sisteme și procese interne destinate a preveni corupția. **ISO 37001:2016**, "Sisteme de management anti-mită. Cerințe și recomandări de implementare", își propune să susțină și să intensifice aceste eforturi.

ISO 37001 este primul standard internațional pentru sisteme de management anticorupție care își propune să ajute organizațiile să lupte contra acestui risc în cadrul activităților lor, la toate nivelurile lanțurilor valorice mondiale.

Standardul ISO 37001 prevede cerințe pentru stabilirea, implementarea, menținerea, revizuirea și îmbunătățirea sistemului de management anti-mită. Acest

standard este conceput pentru a fi implementat în toate tipurile de organizații, pentru orice tip de sector și pentru orice tip de risc de mituire cu care se confruntă. Cerințele acestui standard permit organizațiilor să implementeze un cadru anti-mită și să pună în practică politici și procese eficiente împotriva corupției. ISO 37001 poate fi implementat ca un sistem independent sau poate fi integrat într-un sistem global de management.

Sistemul de management anticorupție specifică cerințe privind următoarele aspecte:

- Adoptarea unei politici și a unor proceduri de combatere a corupției;
- Demonstrarea de către managementul companiei a leadership-ului și a angajamentului său;

- Instruirea personalului și formarea în spiritul combaterii corupției;
- Desemnarea unei persoane sau crearea unui departament responsabil pentru gestionarea politicii anti-mită și supravegherea conformității cu această politică;
- Realizarea evaluărilor periodice a riscurilor apărute în urma luării de mită și alocarea resurselor necesare pentru efectuarea unei expertize complexe de verificare a proiectelor și partenerilor de afaceri (clienți, contractori, subcontractori, furnizori, consultanți, co-parteneri de afaceri, agenți, etc.);
- Desfășurarea verificărilor și monitorizarea personalului pentru a preveni mituirea;
- Verificarea cadourilor, ospitalității, donațiilor și beneficiilor similare pentru a se asigura că acestea nu sunt utilizate în scopuri de corupție;
- Solicitarea angajamentelor anti-mită de la partenerii de afaceri asociați;
- Oferirea posibilității de a efectua proceduri de raportare confidențiale (declararea faptelor de corupție);
- Investigarea posibilelor sau deja existentele acțiuni de luare de mită;
- Implementarea de mijloace de control financiare, comerciale sau contractuale, precum și în domeniul achizițiilor, pentru a reduce riscul mituirii;
- Inițierea de proceduri de raportare, monitorizare, anchetare, precum și de audituri;
- Acțiuni corective și îmbunătățire continuă, etc.

Organizațiile pot opta pentru o certificare în conformitate cu ISO 37001 de către o terță parte acreditată pentru a atesta că sistemul lor de management anticorupție răspunde criteriilor standardului. Deși certifi-

carea (sau conformitatea) cu ISO 37001 nu garantează lipsa corupției în cadrul unei organizații, standardul permite să se stabilească faptul că aceasta ia măsuri corespunzătoare pentru a preveni corupția.

Beneficiile Sistemului de Management Anti-mită ISO 37001

Certificarea ISO 37001 va permite organizației să:

- Reducă riscurile de mituire prin implementarea controalelor financiare în stadii incipiente;
- Îmbunătățirea continuă a practicilor anti-corupere;
- Obțineți un avantaj competitiv;
- Vă asigurați partenerii de afaceri și clienții că sunteți consacrați proceselor pozitive de anti-corupere;
- Atragerea de noi afaceri;
- Prevenirea, detectarea și abordarea riscurilor de mituire;
- Creșterea recunoașterii internaționale;
- Promovați încrederea;
- Reducerea costurilor;
- Prevenirea conflictelor de interese;
- Promovați o cultură anti-mită.

Aici este necesar să remarcăm că Strategia națională de integritate și anticorupție pentru anii 2017–2020, face referință la standardul internațional ISO 37001. Acțiunea 12, cuprinsă în Prioritatea VII.3. „Etica afacerilor” al Planului de acțiuni al Strategiei, prevede diseminarea în rîndul comunității de afaceri a standardelor internaționale de prevenire a corupției în sectorul privat (ISO 37001:2016 „Sisteme de management anticorupție. Cerințe și recomandări de implementare”) și a codului-model de etică în afaceri și de guvernanta corporativă.

V. Dezvoltarea unui sistem comun de protecție în sectorul privat

1

Acțiune colectivă – crearea alianțelor împotriva corupției

În fața problemei corupției larg răspândită și adânc înrădăcinată, care afectează societatea în general, activitățile individuale ale societăților comerciale par să fie insuficiente pentru a produce schimbări etice semnificative și pentru a îmbunătăți transparența proceselor de afaceri. Aceasta este exact cazul în care „acțiunea colectivă” ca metodă devine foarte importantă.

Acțiunea colectivă permite unirea eforturilor într-o luptă colectivă contra corupției, cu implicarea diferitelor grupuri de interese, colaborarea și **construirea unei alianțe împotriva corupției**, astfel încât problema să poată fi abordată și rezolvată din mai multe puncte de vedere.

Potrivit studiului realizat de IDIS „Viitorul”, **81,4%** din business nu participă la inițiativele anticorupție colective sau la nivel sectorial. La fel, **86,7%** din companii nu sînt membri ai asociațiilor care au în programul său ca prioritate lupta cu corupția. Din rezultatele sondajului reiese că majoritatea companiilor din Republica Moldova (**71,4%**) nu apelează la nici o structură aso-

ciativă pentru obținerea informațiilor și asistenței privind prevenirea, combaterea și denunțarea practicilor de corupție în afaceri. În **9,6%** din cazuri antreprenorii apelează la Camerele de comerț și industrie din țară, în **6,5%** din cazuri se adresează la asociațiile de întreprinderi și **6,3%** aleg organizațiile neguvernamentale.

În consecință remarcăm, în absența unor inițiative anticorupție colective sau la nivel sectorial, antreprenorii nu se implică și nu devin parte a unor astfel de procese. Totodată, notăm că asociațiile de profil și alte structuri asociative nu reprezintă pentru business adevărate centre și surse de informare și asistență în ce privește lupta cu corupția.

Comaniile mici trebuie să se asocieze și să acționeze solidar la abuzurile funcționarilor publici. Lupta trebuie dusă prin intermediul asociațiilor și nu de fiecare în parte. Prin asociere companiile mici devin la fel de puternice contra corupției ca și companiile mari.

Avantajele acțiunii colective:

- Acțiunea colectivă descrie diverse metode de combatere a corupției. Este vorba de a acționa colectiv și de a forma alianțe împotriva corupției. Acțiunea colectivă solicită cooperarea participanților din lumea politică, a afacerilor și a societății în general.
- Scopul final este acela de a crea condiții corecte și echitabile ale pieței, pentru toți participanții și pentru a elimina tentațiile corupției pentru toți cei interesați.
- Acțiunea colectivă contribuie la stabilirea condițiilor de concurență loială într-un mediu corupt.
- Acțiunea colectivă promovează inovația, întrucât ofertantul este selectat exclusiv pe baza prețului, calității și capacității de a inova.
- Acțiunea colectivă poate, dacă este necesar, să acopere lacunele din legislație sau să înlocuiască legislația locală inadecvată.

Metode specifice de acțiune colectivă

A Pacte de integritate

Pacturile de Integritate garantează că acordarea contractelor din sectorul public se face fără corupție. Acestea sînt menite să garanteze transparența procesului de atribuire a contractelor din sectorul public și să excludă mituirea în atribuirea acestor contracte. În urma unei invitații la licitație din partea unei entități din sectorul public, societățile comerciale semnează contracte obligatorii din punct de vedere juridic și se angajează să se comporte cu integritate de la începutul procesului de licitație pînă la sfârșitul realizării obiectului contractului. În cazul în care contractul este încălcat, se impun sancțiuni, inclusiv excluderea societății din alte invitații la licitație. Un monitor independent monitorizează procesul de atribuire a contractelor și respectarea Pactului de integritate. Pactul de Integritate asigură că ofertantul este selectat pe baza unor criterii corecte și servește tuturor părților interesate ca mijloc de protejare a integrității obiectului contractului.

B Coduri de conduită la nivel de sector

Comaniile din același sector se reunesc și elaborează un cod de etică sau un cod de conduită. Acestea pot lua diferite forme, de la prevederi bazate pe principii la acorduri obligatorii din punct de vedere juridic. În ultimul caz, companiile care încalcă codul anti-corupție sînt penalizate cu sancțiuni. Cu toate acestea, codurile bazate pe principii au, de asemenea, un grad ridicat de eficacitate, deoarece angajamentul public față de

anticorupție și transparență exercită presiuni asupra companiilor participante pentru a nu încălca acordul. Sprijinul fără compromis al conducerii superioare în cadrul societăților în cauză este esențial pentru succesul inițiativei. În sectoarele economiei, reprezentate preponderent de întreprinderi mici și mijlocii, adoptarea codurilor de conduită pentru întreg sectorul, cu participarea largă a agenților economici, va reprezenta un instrument util și eficient de promovare a integrității și angajamentului anticorupție în sectorul respectiv al economiei.

C Inițiative pe termen lung

Inițiativele pe termen lung sînt deosebit de eficiente în statele considerate a fi predispușe la corupție, deoarece deschid calea către crearea unei culturi anticorupție. Colaborarea între guvern, sectorul privat și societate în lupta împotriva corupției contribuie la sensibilizarea politicianilor și a publicului larg. Recunoașterea faptului că mituirea și comportamentul corupt dăunează întregii economii a unui stat aduce beneficii pe termen lung tuturor părților interesate. Inițiativele pe termen lung stabilesc condițiile fundamentale care vor permite pactelor de integritate specifice și pactelor de conformitate specifice unui sector să se realizeze și să obțină acceptarea generală. Succesul lor contribuie la o lume lipsită de corupție și ajută la direcționarea investițiilor financiare și a altor resurse către destinația dorită.

2

Rolul asociațiilor de afaceri, camerelor de comerț și industrie, organizațiilor neguvernamentale și companiilor mari în impulsivarea inițiativelor anticorupție

Rolul asociațiilor de afaceri

Potrivit legii cu privire la asociațiile obștești⁴⁰, prin asociație obștească înțelegem o organizație necomercială, independentă de autoritățile publice, constituită benevol de cel puțin trei persoane fizice și/sau juridice (asociații obștești), asociate prin comunitate de interese în vederea realizării, în condițiile legii, a unor

drepturi legitime. Pe teritoriul Republicii Moldova se constituie și își desfășoară activitatea asociații obștești: republicane, locale și internaționale. Asociațiile de afaceri sînt acele asociații ce urmăresc beneficiul mutual, adică satisfacerea intereselor particulare și corporative ale membrilor acestor asociații.

⁴⁰ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=325424>

Aceste asociații de profil pot impulsiona inițiativele anticorupție demarate de întreprinderile mici și mijlocii, prin lansarea unor inițiative anticorupție colective sau la nivel sectorial, cu implicarea în acest proces a membrilor săi.

Astfel, întreprinderile angajate în lupta împotriva corupției nu vor mai fi neajutorate, ci vor acționa împreună pentru a crea o mișcare de integritate, care va duce la un mediu de afaceri curat și onest.

Modalitățile prin care asociațiile de afaceri pot susține întreprinderile mici și mijlocii în lupta anticorupție¹:

- Organizarea și facilitarea acțiunilor colective și oferirea oportunităților de stabilire a relațiilor și schimb de informații. Asociațiile pot să acționeze în calitate de punct de contact și în calitate de coordonator al activității colective;
- Oferirea de asistență pentru IMM-uri la încheierea acordurilor colective, precum standardele

anticorupție, principiile etice în afaceri și codurile de conduită. Ele pot servi drept platforme de discuții pentru a ajunge la acorduri comune și asumarea de angajamente privind respectarea normelor etice – inclusiv acorduri colective privind stabilirea și respectarea codului de conduită – și pentru a realiza alte acțiuni comune de prevenire a practicilor de corupție;

- Crearea serviciilor de asistență și a comitetelor pentru depunerea plîngerilor de către membri. Asociațiile pot oferi asistență IMM-urilor prin colectarea informațiilor cu privire la actele de corupție raportate și formarea unui comitet, care va recepționa plîngerile, va întreprinde măsuri, inclusiv posibilitatea de a aplica sancțiuni, va anunța organul corespunzător, etc.
- Formarea de confederații ale asociațiilor de întreprinderi pentru a avea o influență mai mare (lobby pentru schimbare) asupra autorităților de niveluri mai înalte.

Rolul Camerelor de Comerț și Industrie

Reieșind din prevederile legii cu privire la Camera de Comerț și Industrie⁴² și Statutul Camerei de Comerț și Industrie a Republicii Moldova⁴³, Camera este o uniune de persoane juridice, organizație neguvernamentală, apolitică, necomercială, autonomă și independentă, care reprezintă interesele în ansamblu ale întreprinzătorilor din Republica Moldova, fiind o organizație unică de acest fel. Potrivit legii sus-menționate, pe lângă întreprinzătorii care fac parte în mod obligatoriu în

calitate de membri ai Camerei, pot fi membri pe principii benevole întreprinderile micro, mici și mijlocii din Republica Moldova.

La fel ca și asociațiile de afaceri, Camerele de Comerț și Industrie, prin activități similare, pot reprezenta pentru business adevărate centre și surse de informație, asistență și instruire în ce privește lupta cu corupția.

Rolul ONG-urilor

Organizațiile neguvernamentale sînt una din cele mai active părți implicate în lupta contra corupției. ONG-urile mereu au contribuit la dezvoltarea cadrului legislativ și instituțional pentru buna guvernare și combaterea corupției și, lucrînd în coaliție, au reușit să dezvolte și îmbunătățească politicile publice în domeniul dat.

Sprijinul ONG-urilor acordat întreprinderilor mici și mijlocii în lupta anticorupție poate fi rezumat la următoarele:

- Oferirea expertizelor, realizarea studiilor și cercetărilor, colectarea și publicarea informațiilor în domeniul corupției, monitorizarea im-

⁴¹ Raport PNUD, 2016, http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/raport-de-evaluare-corupție-privat.html

⁴² <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311662>

⁴³ http://chamber.md/wp-content/uploads/2017/02/statut_CCI_aug2014.pdf

- plementării principiilor, normelor, politicilor, standardelor de luptă împotriva actelor de corupție;
- Organizarea și desfășurarea în comun a unor dezbateri, seminare, mese rotunde, conferințe, simpozioane și alte asemenea activități cu tematica combaterii corupției;
 - Dezvăluirea practicilor de corupție ale funcționarilor publici și personalului societăților comerciale;
 - Publicarea informațiilor despre practicile de succes ale companiilor de implementare a politicilor și procedurilor anticorupție, inclusiv organizarea concursurilor și premierii celor mai bune practici în acest sens;
 - Utilizarea mijloacelor mass-media pentru mediatizarea acțiunilor comune;
 - Organizarea instruirilor în domeniul integrității, eticii și măsurilor anticorupție pentru întreprinderile mici și mijlocii;
 - Instituirea liniei telefonice de încredere în cali-

tate de canal pentru denunțarea actelor de corupție;

- Oferirea de consultanță și asistență juridică gratuită avertizorilor, martorilor sau victimelor faptelor de corupție;
- Sesizarea organelor de drept și judiciare privind actele de corupție ce i-au devenit cunoscute;
- Instituirea și/sau participarea în coaliții anticorupție cu alte organizații cu scopuri și obiective similar;
- Stabilirea de relații și contacte cu instituții, organizații, asociații, cluburi și fundații din țară și străinătate cu profil identic sau asemănător, pentru realizarea de schimburi de experiență și activități comune în lupta anticorupție;
- Oferirea unei platforme de dialog, care să fie utilizată pentru colaborarea cu autoritățile publice în vederea combaterii corupției;
- Realizarea campaniilor de sensibilizare în combaterea corupției.

Rolul companiilor mari multinaționale

Multe întreprinderi multinaționale joacă un rol proactiv în sprijinirea inițiativelor anticorupție și promovarea unor standarde înalte de conduită în afaceri pentru întreprinderile mici și mijlocii.

Printre metodele și măsurile posibile putem nota⁴⁴:

- Elaborarea unui sistem de promovare a eticii în afaceri și a standardelor anticorupție pentru lanțurile de aprovizionare, implicând introducerea unui sistem de stimulente și sancțiuni;
- Implicarea partenerilor din cadrul lanțurilor de aprovizionare în semnarea unor acorduri anticorupție;
- Evaluarea și monitorizarea măsurii în care partenerii de afaceri (agenți, furnizori etc.) respectă normele de etică;
- Stabilirea alianțelor cu companiile multinaționale cu scopul de a utiliza influența și pu-

terea lor de negociere pentru a oferi susținere IMM-urilor în combaterea corupției;

- Convocarea, cu regularitate, a meselor rotunde cu partenerii din cadru lanțului de aprovizionare cu scopul de a face schimb de experiențe, a discuta problemele și a evalua posibilitățile unei acțiuni comune;
- Lansarea inițiativelor anticorupție în cadrul unor anumite sectoare economice și a grupurilor de firme;
- Formarea unor alianțe specifice cu părțile interesate (de ex. cu băncile, prestatorii de tehnologii informaționale și comunicații (TIC) și companiile mari) cu scopul de a încuraja un anumit grup sau sector de întreprinderi mai mici să lupte cu corupția prin intermediul unor stimulente speciale;
- Implicarea prestatorilor de servicii TIC (com-

⁴⁴ Raport PNUD, 2016, http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/raport-de-evaluare-corup-tie-privat.html

- paniile de tehnologii informaționale și telecomunicații) și câștigarea susținerii acestora pentru realizarea inițiativelor anticorupție specifice (în special în domeniul instruirii și sensibilizării);
- Explorarea posibilităților de implicare a instituțiilor financiare pentru a ajuta IMM-le să combată corupției (de ex. prin facilitarea accesului la credite pentru a premia bunele practici de afaceri sau pentru a permite antreprenorilor să inițieze procese judiciare);
- Consolidarea coalițiilor de afaceri prin stabilirea unor cerințe speciale pentru IMM-uri;
- Inițierea negocierilor pentru a adapta codurile de conduită existente la necesitățile întreprinderilor mici, etc.

Implementarea Agendei anticorupție a businessului din Republica Moldova 2017 – 2018

Această analiză este un prim pas în crearea și implementarea acelor instrumente de conformare la nivelul companiilor mici și mijlocii. IDIS „Viitorul” își propune să ducă mai departe parteneriatul cu asociațiile de afaceri și Camera de Comerț și Industrie pentru a deveni un sprijin real pentru sectorul privat din Republica Moldova.

În continuare, vom urmări implementarea de către autoritățile publice a Agendei anticorupție a businessului din Republica Moldova 2017–2018 și vom monitoriza progresul fiecărei recomandări. În acest sens, vor fi utilizate instrumentele oferite de legislația privind transparența procesului de elaborare și adoptare a deciziilor, prin participarea în cadrul procesului de consultări publice și monitorizarea procesului pînă la adoptarea și promulgarea modificărilor și completărilor legislative.

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

